

Huseiers erstatningsansvar ved snøras fra tak.

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 526
Leveringsfrist: 25.11.2010

Til sammen 17928 ord

17.11.2010

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Avhandlingens problemstilling	1
1.2	Avgrensning av avhandlingen	1
1.3	Avhandlingens rettslige plassering	1
1.4	Metodekapittel	3
<u>2</u>	<u>GRUNNLAG FOR ERSTATNINGSPLIKT VED TAKRAS</u>	<u>3</u>
<u>3</u>	<u>DET SUBJEKTIVE ANSVARSGRUNNLAGET / CULPA-ANSVARET</u>	<u>4</u>
3.1	Innledning	4
3.2	Aktsomhetsvurderingen – Hva er uaktsomt?	4
3.3	Uaktsomhetsvurderingen av skadevolder - Generelt	6
3.3.1	Innledning	6
3.3.2	Faktorer i aktsomhetsvurderingen av skadevolder	7
3.4	Uaktsomhetsvurderingen av huseier - Ved snøras fra tak	11
3.4.1	Innledning	11
3.4.2	Hvem er skadevolder; Hvem kan kravet til aktsomhet rette seg mot?	11
3.4.3	Lov eller forskriftsregulering	14
3.4.4	Risikoen for skade	21
3.4.5	Skadeevnen må være synbar eller påregnelig for huseier	27
3.4.6	Huseiers handlingsalternativer	29
3.4.7	Forebyggende tiltak	34
3.4.8	Skadelidtes forhold i aktsomhetsvurderingen av huseier	40
3.4.8.1	Skadelidtes forhold i aktsomhetsvurderingen av huseier ved personskade:	41
3.4.8.2	Skadelidtes forhold i aktsomhetsvurderingen av huseier ved tingskade:	44
<u>4</u>	<u>SKADELIDTES MEDVIRKNING</u>	<u>46</u>

4.1	Innledning	46
4.2	Skadelidtes medvirkning etter skadeerstatningsloven § 5-1	47
<u>5</u>	<u>DE OBJEKTIVE ANSVARSGRUNNLAGENE</u>	<u>51</u>
5.1	Innledning	51
5.2	Det ulovfestede objektive ansvaret	51
5.2.1	Innledning	51
5.2.2	Det ulovfestede objektive ansvaret anvendt overfor huseier - Ved snøras fra tak	52
5.3	Det lovfestede objektive ansvaret	54
5.3.1	Innledning	54
5.3.2	Det lovfestede objektive ansvaret anvendt overfor huseier - Ved snøras fra tak	55
<u>6</u>	<u>RESULTAT</u>	<u>57</u>
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>58</u>
7.1	Bokregister	58
7.2	Lov og forskriftsregister	58
7.3	Forarbeidsregister	59
7.4	Domsregister	59

1 Innledning

1.1 Avhandlingens problemstilling

I den senere tid har det vært fokus på flere stygge episoder ved snøras fra tak. Personer er blitt hardt skadet, og huseier hevder han ikke er ansvarlig. Min oppgave er å redegjøre for hvilke erstatningsrettslige regler og normer som gjelder på dette rettsområdet. Hovedfokus vil være på handleplikten når snø og is truer fra taket, og hvilke forhåndsregler både huseier og skadelidte forventes å ta i slike situasjoner. Problemstillingen er følgelig; ”Huseiers erstatningsansvar ved snøras fra tak”.

1.2 Avgrensning av avhandlingen

Avhandlingens hovedvekt vil ligge på huseiers subjektive ansvar, ansvar basert på skyld. Spørsmålet om objektivt ansvar, ansvar uten skyld, vil også bli behandlet, men blir naturlig avgrenset.

Videre tar avhandlingen ikke for seg selve erstatningsutmålingen der huseier er å bebreide for skaden, foreldelse av erstatningskravet, eller forsikringerstatningsrettslige spørsmål. Ansvarsforholdet mellom huseier og en næringsdrivende som har påtatt seg en snøryddingsforpliktelse, blir heller ikke behandlet.

Ettersom jeg har valgt å anvende politivedtektene for Oslo, avgrenser dette følgelig avhandlingens rekkevidde noe. Men politivedtektene i landet er forøvrig utformet for det mest vesentlige på samme måte, så dette får neppe større betydning. Avhandlingen begrenses videre naturlig etter politivedtektenes anvendelsesområde.

1.3 Avhandlingens rettslige plassering

Oppgaven ligger innenfor *erstatningsrett utenfor kontraktsforhold*, som hører til det privatrettslige institutt.

Det som gjør erstatningsretten til et særpreget rettsområde er selve *grunnlaget* for kravet.

I motsetning til andre pengekrav, som har sitt grunnlag i f.eks. avtale, kontrakt eller kjøp, er grunnlaget for erstatningsrettlige pengekrav avhengig av skyldansvar, eller ansvar på objektivt grunnlag. Når noen har lidt ett tap, bør tapet erstattes av den som er skyldig for at tapet oppstod. Dette kalles i juridisk litteratur for reparasjonstanken.¹

Det som skiller avhandlingen fra erstatning *i kontraktsforhold* er først og fremst at det ikke er inngått en frivillig avtale eller bindende kontrakt mellom partene. Partene i snørastilfellene har mest sannsynlig aldri møtt hverandre før, og det er bare hendelsen som førte til skaden som partene har til felles. Erstatningsansvaret følger her ikke av en kontrakt eller avtale mellom partene, men av ansvarsgrunnlagene.

Dersom en huseier skal være erstatningsansvarlig, er det tre vilkår som må være oppfylt.

For det første må skadelidte påvise at han er blitt påført et *økonomisk tap*.

Skadelidte må i utgangspunktet være påført et tap som kan måles i kroner og øre. Andre skader som ikke kan måles i valuta, ikke-økonomisk tap, kan også være erstatningsberettiget, bl.a. som oppreisning etter skadeerstatningsloven (skl.) §3-5, eller menerstatning etter skl.§3-2. Her er det viktig å presisere at på tingskadenes område har vi ingen slike regler. Affeksjonsverdien av en gjenstand, eller savnet av et kjæledyr, har således ikke erstatningsrettslig beskyttelse.²

For det andre må det foreligge *årsakssammenheng*.

Det må være en faktisk og påregnelig forbindelse mellom huseiers handling og skadelidtes tap før det kan bli tale om erstatningsansvar.³ Selv om en handling er å karakterisere som uforsvarlig, fører den ikke med seg erstatningsansvar om den ikke har ført til skaden.

For det tredje må det foreligge et *ansvarsgrunnlag*.

Dette vilkåret knytter seg direkte til den skadevoldende handling eller virksomhet. Som jeg nedenfor skal komme nærmere inn på finnes det to hovedansvarsgrunnlag, ansvar på subjektivt og ansvar på objektivt grunnlag.

¹ Nygaard (2000) s.19

² Lødrup (2005) s.35

³ Lødrup (2005) s.37

Det er dette vilkåret i erstatningsvurderingen avhandlingen tar sikte på å belyse.

1.4 Metodekapittel

Avhandlingen baseres på anerkjent juridisk metode og Torstein Eckoffs liste over rettskildefaktorer.⁴

Der rettspraksis er begrenset, vil jeg analysere uttalelser gitt av Forsikringsskadenemnda (FSN). Dette er forsikringspraksis, som oftest mellom en ansvarsforsikret huseier og skadelidte, som kan belyse normer og regler på rettsområdet. Domstolene er imidlertid ikke bundet av FSN-praksis.

2 Grunnlag for erstatningsplikt ved takras

Som ovenfor nevnt er det to ansvarsgrunnlag i norsk erstatningsrett en huseier⁵ kan bli ansvarlig etter når snøras fra tak medfører skade. Det ene er det subjektive ansvarsgrunnlaget, og det andre det objektive ansvarsgrunnlaget, som vi skal se er både ulovfestet og lovfestet.

Forskjellen mellom dem, er at ansvar på subjektivt grunnlag krever skyld utvist av skadevolder for at han/hun/det skal bli erstatningsansvarlig ovenfor skadelidte, mens ansvar på objektivt grunnlag ikke krever skyld. Det betyr at huseier kan bli pålagt erstatningsplikt selv om intet er eier å bebreide. Kort sagt er erstatningsplikten ved det objektive ansvar betinget av at bygget er et faremoment i seg selv, sett i forhold til den skade som har inntruffet i det konkrete tilfellet.

Avhandlingen tar først for seg huseiers subjektive ansvar,- for dermed å redgjøre for de objektive ansvarene, da snøras fra tak fører til skade.

⁴ Eckhoff v/Helgesen (2001) s.23

⁵ **NB!!** For lettere lesning vil "huseier" og "skadevolder" bli brukt i avhandlingen som en samlebetegnelse på de mulige ansvarlige. Så som fysisk eller juridisk person, eller andre med tilstrekkelig tilknytning. Se nærmere om de mulige ansvarlige og huseier/skadevolder i avhandlingens punkt. 3.4.2 og 5.

3 Det subjektive ansvarsgrunnlaget / Culpa-ansvaret

3.1 Innledning

På midten av 1800-tallet vokste det ulovfestede subjektive ansvarsgrunnlaget frem i Europa. Dette er erstatningsregelen som fastslår erstatningsansvar der skadevolder har utvist uaktsomhet.⁶

En klar fastsettelse av ansvarets rekkevidde finner vi i en Høyesterettsuttalelse i Rt. 1900 s.753: ”*Den almindelige Regel efter vår retsforfatning med Hensyn til Skadeerstatningspligt er at sådan alene inntræder hvor det fra nogen Vedkommendes side enten foreligger ond Vilje eller er vist Mangel på pliktmessig Omtanke og Forsiktighed.*” Uttalelsen viser hvor grunnfestet culpa-ansvaret var blitt allerede på den tiden.

Videre påpekes det i juridisk teori at culparegelen hadde ett moralsk tilsnitt. ”Nicht der Schaden verpflichtet zum Schadenersatz, sondern die Schuld”.⁷ Det var skylden og ikke skaden som begrunnet erstatningsplikt.

Med dette forstås at selv om en skade var oppstått, var det ingen automatikk i at ansvar fulgte. Det kreves utvist skyld, minst uaktsomhet, av den påståtte skadevolder.

I dag er det ulovfestede uaktsomhetsansvaret vel etablert i rettsordenen som et naturlig og anerkjent erstatningsgrunnlag.

3.2 Aktsomhetsvurderingen – Hva er uaktsomt?

Den store hovedregel blir av Peter Lødrup beskrevet slik;

*Det er en alminnelig regel i vår rettsorden at den som har opptrådt uaktsomt eller uforsvarlig, blir erstatningspliktig ovenfor skadelidte for den skade som er påført ham. Dette ansvaret kalles gjerne culpa-ansvaret, ansvar på subjektivt grunnlag eller ansvar etter skyldregelen...Hovedregelen er erstatningsplikt for den uforsvarlige, skadevoldende handling”.⁸ Må her presisere at ved ”handling” menes også ikke å handle, altså skadevolders *unntatelse*.*

⁶ (culpa-ansvaret) (culporegelen) (skyldregelen) (uaktsomhetsansvaret)

⁷ Tysk Jurist – Ihering i 1867

⁸ Lødrup (2005) s.95

Det kreves ikke mer en simpel *uaktsomhet (culpa levis)* utvist av huseier for å bli erstatningsansvarlig for snøras som har ført til skade. I juridisk teori blir denne skylgraden beskrevet som ”*avvik fra forsvarlig handlemåte*”.⁹

Viktig med skyldgraden mellom partene ved snørastilfellene, er at jo mer huseier er å bebreide, jo mindre rolle spiller skadelidtes egne forhold inn på erstatningsvurderingen. I verste fall kan skadelidtes forhold medføre at huseier ikke har utvist uaktsomhet¹⁰, eller at erstatningen blir redusert med 100 %.¹¹

Den typiske handlingsnormen en ser skadevolder/huseiers aktsomhet opp mot, er læren om ”*bonus pater familias*”. Det følger av juridisk teori at denne læren tar utgangspunkt i en *objektiv vurdering* av hva en normal familiefar ville gjort i samme situasjon som skadevolder.¹² Pater familias er den trygge, fornuftige, gjennomsnittlige og aktsomme personen som huseier vil bli holdt opp mot.

Hovedspørsmålet blir ofte om ”*skadevolder har handlet slik man med rimelighet kan kreve*”.¹³ Det tas da utgangspunkt i den forsvarlige handlemåte på huseiers livsområde.

Det stilles for eksempel høyere krav til aktsomhet til den som håndterer sprengstoff og andre svært potensielle farer, enn den som sørger for at plastflaskene er rene før gjenbruk.

Videre i aktsomhetsvurderingen blir det ofte spørsmål om ”*skadevolderen har utvist den atferd som omgivelsene bør kunne forvente*”.¹⁴ Vurderingstemaet blir da om huseier har tatt de forhåndsgrep for å sikre mot skade, som skadelidte kan legge til grunn at er blitt tatt.

Dette er **overordnede problemstillinger** som setter søkelyset på hva huseier burde iaktatt og vurdert. Man ser hen til den handlingen som er foretatt, og setter den opp mot den handlemåten eier burde ha valgt.

Har huseier handlet uforsvarlig/uaktsomt, ”*avvik fra forsvarlig handlemåte*”, er han erstatningsansvarlig overfor skadelidte.

⁹ Lødrup (Oversikt 2005) s.35

¹⁰ Avhandlingens punkt 3.6.8

¹¹ Avhandlingens punkt 4

¹² Lødrup (2005) s.97

¹³ Lødrup (Oversikt 2005) s.37

¹⁴ Lødrup (Oversikt 2005) s.38

For å kartlegge huseiers ansvar, og hvor sterk aktsomhetsnormen er på dette rettsområdet, må vi først forstå culpa-ansvarets innhold og hva rettspraksis har lagt til grunn ved anvendelse av den ulovfestede retten.

Først vil jeg gjennomgå culpa-ansvarets regler generelt, før disse spesifikt anvendes på snørastilfellene. Eksempler vil bli gitt, men nærmere eksemplifisering følger i avhandlingens spesielle del.

I avhandlingen vil jeg henviser til høyesterettsavgjørelser fra andre rettsområder for ytterligere eksemplifisering. Disse avgjørelsene vil i hovedsak tjene som tilleggslitteratur, og vil ikke bli nærmere redgjort for.

3.3 Uaktsomhetsvurderingen av skadevolder - Generelt

3.3.1 Innledning

Der er i rettspraksis og juridisk teori trukket opp faktorer som spesielt skal vektlegges ved vurderingen av skadevolders aktsomhet under de overordnede problemstillingene. Om skadevolder har *handlet slik man med rimelighet kan kreve, og utvist den atferd som omgivelsene bør kunne forvente*, avgjøres på grunnlag av disse.

Til sammen utgjør faktorene det verktøyet domstolene anvender for å besvare spørsmålet om skadevolders aktsomhet, og dermed om han er erstatningsansvarlig etter culpa-regelen.

Det er her viktig å presisere at faktorene skal anvendes i en **helhetsvurdering**, for og kumulativt legge til grunn erstatningsansvar eller ikke. Det er ikke en vilkårsliste som skal være oppfylt, men bare faktorer i den større uaktsomhetsvurderingen av skadevolder, som drar i den ene eller andre retningen.

Avhandlingen vil, for en bedre og mer forståelig framstilling, være tjent med å behandle faktorene hver for seg, men jeg oppfordrer leser til alltid å ha culpaens helhetsvurderingen i minne.

3.3.2 Faktorer i uaktsomhetsvurderingen av skadevolder

Den **første** faktoren i aktsomhetsvurderingen er om det er fastsatt en norm på handlingsområdet/livsområdet gjennom lov eller forskrift, i juridisk teori kalt *skrevne adferdsnormer*. Dette er normer som fastsetter hvordan en skal og ikke skal handle i gitte situasjoner, på gitte livsområder.

Adferdsnormene har som formål å forhindre skadeforvoldelse,¹⁵ og etterlevelse av disse skal følgelig hindre skader.

Det grunnleggende spørsmål er hvilken betydning disse forskriftene får i culpavurderingen. Dette spørsmålet deler seg inn i to underspørsmål.¹⁶

Det første er om forskriften i det hele tatt får anvendelse ved skadevolders handling, om den er *relevant*.

Dette er ett spørsmål om den *interesse* regelen tar sikte på å beskytte, er den samme interessen skadevolder har krenket ved sin handling.

Har forskriften enn annen begrunnelse enn å forebygge slik skade som faktisk ble voldt, har den mindre betydning for culpavurderingen. Skadelidte må også tilhøre den krets som normen skal verne.¹⁷

Dette fører oss videre til spørsmål to, som bare blir aktuelt ved bekreftende svar på spørsmål en. Hvilken rolle spiller det for uaktsomhetsvurderingen at den relevante loven eller forskriften er brutt?

Som ett utgangspunkt vil det være en sterk indikator på uaktsomhet, dersom en kommer til at en relevant normregel er brutt av skadevolder.

Har skadevolder derimot overholdt de rettslige normer som er gitt gjennom lov eller forskrift, er hovedregelen at han ikke kan bli holdt ansvarlig for eventuelle skader.¹⁸

Han har da i henhold til lovgiver handlet slik disse har pålagt ham å handle.

¹⁵ Lødrup (Oversikt 2005) s.39

¹⁶ Lødrup (2005) s.101

¹⁷ Lødrup (2005) s.101

¹⁸ For eksemplifisering, se Rt. 1969 s.560 ”Fortau i Ålesund-dommen”

Til slutt må det her nevnes at der det ikke foreligger skriftlig adfersnorm, er dette ikke ensbetydende med at ingen uaktsomhet kan foreligge. Det betyr i første omgang, som ovenfor nevnt, at ingen regler var *relevant* på det gitte tilfellet.

Om det foreligger adferdsnormer på området eller ikke, og om disse er brutt eller ikke, er bare en faktor i den større uaktsomhetsvurderingen av skadevolder.

Den **andre** faktoren i uaktsomhetsvurderingen er hvor høy risiko det er for skade ved at skadevolder handlet, ikke handlet, som han gjorde.¹⁹

Man søker her å finne en rimelig balanse mellom kravet til aktsomhet som pålegges skadevolder, og det vernet en skadelidt har krav på. En skadevolder kan følgelig ikke bli satt umulige krav til, det må være en mulighet for ham å forhindre skaden.

Det følger av juridisk teori at det ikke skal legges til grunn ”*de ideelle krav*,”²⁰ *men de menneskelige*”.²¹ Har skadevolder gjort det som står i hans makt, kan han ikke bebreides for skaden, og noe culpa-ansvar kommer ikke på tale.

På den andre siden må kravet til aktsomhet tilsvare risikoen for skade som kan bli påført en uskyldig skadelidt. Man kan ikke beskytte folket mot alle uheldigheter, men folket har krav på ikke å bli utsatt for unødvendige faremomenter i hverdagen, som kan føres tilbake til andres uforsvarlige handlinger.

Peter Lødrup henfører om *risikoen for skade*, at domstolene i sin drøftelse og analyse av skadevolders handlemåte går nøye inn på handlingens ”*skadeevne*”.

Dette er det sentrale element ved uaktsomhetsvurderingen. Jo større skadeevnen er i det enkelte tilfelle, jo større grunn er det til å utvise aktsomhet, eventuelt unnlate å handle, eller handle på annen måte.²²

Skadeevnen er resultatet av *sannsynligheten* for at skade vill inntreffe, *skadens mulige art/omfang*, og handlingens *egnet*het til å føre til skade.²³

Aktsomhetskravet økes eller senkes ettersom domstolene redegjør for *risikoen for skade*.

¹⁹ Lødrup (2005) s.104

²⁰ For eksemplifisering se ”Ubåt-dommen” Rt. 1973 s.1364

²¹ Lødrup (Oversikt 2005) s.37

²² Lødrup (2005) s.105

²³ Lødrup (2005) s.104

Hittil har vi bare anført objektive vurderingsfaktorer. Den **tredje** faktoren i uaktsomhetsvurderingen, at skadeevnen må være *synbar eller påregnelig*, er en subjektiv vurderingsfaktor.

Dersom skadevolder ikke hadde mulighet til å se at hans handling kunne medføre risiko for skade, har han ikke handlet uaktsomt og kan følgelig heller ikke bli erstatningsansvarlig.

Vurderingstemaet er om ”*skadevolder forstod eller burde ha forstått at det forelå en risiko for skade på omgivelsene og av denne grunn skulle ha handlet annerledes.*”²⁴

Når domstolene vurderer aktsomheten i det konkrete tilfelle legges det til grunn hva skadevolder visste, hva han burde vite og hva han eventuelt burde ha funnet ut av.

Den **fjerde** faktoren i uaktsomhetsvurderingen er skadevolders alternative handlemåter. Ofte er det skadevolders valg av handling, eller det at han ikke handlet, som nettopp er årsaken til skaden. Spørsmålet er derfor om det foreligger et annet handlingsalternativ, slik at skaden kunne vært unngått. Finnes det ett forsvarlig alternativ til handlingen som forårsaket skaden, er dette en presumsjon for uaktsomhet.

Domstolene viser vanligvis til hvordan skadevolderen ”*burde ha handlet*”.²⁵

Når domstolene skal ta stilling til om skadevolder burde ha handlet annerledes, eller ikke handlet i det hele tatt, er *tiden* skadevolder hadde til anvendelse av vesentlig betydning. Jo lengre betenkningstid skadevolder har, jo lettere er det å se handlingsalternativer som ikke vil utsette allmennheten for økt risiko, og motsatt, dersom det er knapt med tid for overveielser blir skadevolders handlingsalternativer vesentlig færre.²⁶

Culpavurderingen er altså en der og da vurdering, som legger til grunn den faktiske kunnskapen skadevolder hadde eller burde ha hatt på handlingstidspunktet, ikke en vurdering som åpner for etterpåklokskap. Det er klart at en som handler under tidspress

²⁴ Lødrup (Oversikt) s. 45

²⁵ Rt. 1950 s.1091 ”Rulle-dommen” Rt. 1974 s.41”Stige-dommen” Rt. 1967 s.697 ”Lier-dommen” Rt. 2001 s.1991 ”Stryn skisenter-dommen” Rt. 2004 s.2015 ”Trampett-dommen”.

²⁶ Lødrup (2005) s.113

i en akutt situasjon ikke kan vurderes mot samme aktsomhetsgrad som en skadevolder som tar en veloverveid beslutning om å handle eller unnlate å handle.

Det må her presiseres at det er en flytende overgang mellom den **femte** faktoren i uaktsomhetsvurderingen av skadevolder, *forebyggende tiltak*, og den foregående. Hovedskille er at denne faktoren bare pålegger en potensiell skadevolder en handleplikt. Man kan ikke gjennom unnlattelse forebygge en skadefølge som er ett resultat av en allerede foretatt handling.

Grovt sagt kan man si at handlingsalternativet er ”*der og da*”, mens de forebyggende tiltakene skal iverksettes ”*før*” skade skjer. Nettopp for å forhindre skaden.

Andre forebyggende tiltak er typisk bruksanvisninger eller instruksjoner som følger med en gitt vare. Skilt som gir informasjon eller advarsler om spesielle faremomenter er også vanlig. Daglige eksempler kan være ”*forsiktig glatt gulv*”, ”*cofee hot*”, ”*nymalt*”, ”*adgang forbudt*” eller som vi senere skal komme tilbake til, advarsel om ”*rasfare*”.

Hittil har vi bare sett på skadevolders forhold ved uaktsomhetsvurderingen.

Skadelidtes forhold kan også påvirke uaktsomhetsvurderingen av skadevolder, den **sjette** faktor.

Spørsmålet er om selve ansvarsgrunnlaget influeres av skadelidtes forhold; dvs. om omgivelsenes forventninger til skadelidte i hans posisjon, er av betydning ved bedømmelsen av skadevolders stilling.²⁷

Dette kan ofte bli ett spørsmål om *aksept av risiko*. Domstolene spør seg her om skadelidte har akseptert den skaderisiko handlingens skadeevne representerer.²⁸

Spørsmålet vil følgelig få stor vekt for skadevolders uaktsomhetsvurdering om det besvares bekreftende.

Med den **syvende** faktoren reiser vi spørsmålet om en skadevolders subjektive forhold kan ha betydning for aktsomhetsvurderingen. Dette kalles culpanormens subjektive side.²⁹

²⁷ Lødrup (2005) s.120

²⁸ Lødrup (2005) s.123

²⁹ Lødrup (2005) s.117

Bør man anvende en lavere aktsomhetsnorm på de som ikke er like begavet, smarte eller observante, eller på de som er fysisk svakere eller mentalt tregere?

Utgangspunktet er klart; Culpanormen er objektiv.³⁰

Dette er aldri blitt problematisert i rettspraksis ved snørastilfellene, så begrenser meg derfor til det som her er anført.

Skadelidtes subjektive forhold kan motsetningsvis tillegges vekt og få betydning for skadevolders uaktsomhetsvurdering. Dette kalles culpanormens relativitet.³¹

3.4 Uaktsomhetsvurderingen av huseier - Ved snøras fra tak

3.4.1 Innledning

Hittil har vi sett på hva Høyesterett generelt vektlegger for å se om en skadevolder har handlet erstatningsbetingende uaktsomt, eller forsvarlig aktsomt.

Vi skal nå anvende faktorene på snørastilfellene, i et forsøk på å trekke opp aktsomhetsnormen for en huseier på dette rettsområdet.

Men først må vi redgjøre for *hvem* kravet til aktsomhet kan retter seg mot, ved snøras fra tak.

3.4.2 Hvem er skadevolder; Hvem kan kravet til aktsomhet rette seg mot?

Kravet om aktsomhet er en reaksjon mot risiko for skade.³² En kan ikke kreve reaksjon fra hvem som helst.

Ofte er det ganske klart hvem som er skadevolder, og da også hvem uaktsomhetsvurderingen retts mot. Hovedkriteriet er at skadevolder må ha en viss ”*tilknytning til risikoen for skade*” i den aktuelle situasjon.³³

Med dette forstås om risikoen var huseier uvedkommende, eller om hans tilknytning gjorde at han var rette vedkommende til å reagere på risikoen for skade.

³⁰ Avhandlingens punkt 3.4

³¹ Avhandlingens punkt 3.6.8 og 4

³² Nygaard (2005) s.180

³³ Nygaard (2005) s.180

Føreren av bilen som kjørte på bakfra, den som tente på dynamitten, eller den som utførte hjerteoperasjonen vil følgelig ha en sterk og udiskutabel ”tilknytning” til risikoen for skade. I vår sak er dette i utgangspunktet eier av huset snøraset skriver seg fra.

Huseier har utvilsomt den trengte tilknytning, og tilknytningen utpeker han til adressat for kravet til aktsom handling.

Huseier er følgelig den påståtte skadevolder som da er den erstatningskravet skal rettes mot. Den som ikke har tilstrekkelig tilknytning til risikoen for skade, kan heller ikke bebreides for skaden.

De vanligste former for tilknytning skapes typisk gjennom *aktivitet* eller *passivitet*.

Det første bygger på en forestilling om at handlingen er i strid med ett forbud, mens det andre er i strid med et påbud om å handle. Foreksempel et forbud mot å kjøre over 80km/t, eller ett påbud om å stoppe på rødt lys.³⁴

Den som *aktivt* skaper en risiko, reiser ett bygg, har også ansvaret for at denne risikoen ikke realiserer seg i skade ovenfor omverdenen, at risikoen elimineres. Tilknytningen er her følgelig den aktive handlingen som skaper faren for skade, reisingen av bygget.

Typiske tilknytning gjennom *passivitet*, som passer best på avhandlingens tema, kan være at eier av ting eller dyr forholder seg rolig der en handling var påbudt, altså en *unnlattelse*. For eksempel der huseier unnlater å rydde taket for snø, og snøras fra taket forårsaker skade. Tilknytningen er her unnlattelsen av å rydde taket for snø.

Videre er spørsmålet om *andre* enn huseier kan ha sterk nok tilknytning til risikoen for skade, og dermed bli holdt opp mot uaktsomhetsvurderingen.

For at andre enn huseier skal kunne fylle kravene til tilknytning, følger det av juridisk teori at personen³⁵ ”*iallfall må ha eit så stort faktisk rådvelde over vedkommende risikofaktor at omverda kan rekna han som rette vedkomande til å reagere.....avgjerande må vere om dei tilsynsfunksjonane som i utgangspunktet er pålagt eigaren, kan seiast å ha gått over på andre.*”³⁶

Typisk er leietaker.

RG.1996 s.84 belyser dette.

I et sameie med sammenkjedete boliger var naboens biler parkert inntil en av boligene. Denne boligen var utleid på ett års kontrakt. Et snøras fra taket førte til at naboens bil ble skadet. Spørsmålet var først om det var uaktsomt av **huseier** og ikke varsle leieboerne om faren for snøras, og be dem rydde snøen av taket.

³⁴ Forskrift om trafikkregler §§24 og 8

³⁵ Fysisk eller juridisk.

³⁶ Nygaard (2000) s.182/183

Dette berodde etter rettens oppfatning på om det var noen ”*særskilt fare for takras som huseier var nærmest til å kjenne til, eller om risikoen ikke var større enn hva enhver husbesitter må regne med.*”

Det var ingenting spesielt med husets tak eller takets innretning som huseieren burde ha opplyst leietakerne om. Risikoen for snøras måtte fortone seg som sannsynlig for enhver husbesitter. Lagmannsretten mente at det ikke kunne være nødvendig for en person som leier ut huset for lengre tid (ett år) å gjøre leietakerne særskilt oppmerksom på rasfaren. Den skade som inntrådte var ”*et resultat av en alminnelig risiko for snøras, og ikke av en særskilt risiko knyttet til taket*”. Huseieren ble på dette grunnlag frifunnet.

Spørsmålet ble dermed om **leietakerne** hadde opptrådt uaktsomt ved ikke å få snøen fjernet. Leietakerne visste at saksøkerne parkerte under taket og var nærmest til å vite hvor mye snø det var på taket. For en alminnelig aktsom leietaker ville det etter rettens mening ”*vært klart at det var fare for betydelige skader på saksøkernes biler. Skaden ville også vært relativt lett å fjerne, noe leietakerne klart var nærmest til å gjøre.*”

Leietakerne var dermed å bebreide for skaden som hadde inntrådt, og ble erstatningsansvarlig etter culpa-ansvaret.

Retten la til grunn at dersom huseier skulle bli ansvarlig, måtte leietakerne som minstekrav ha gjort eier oppmerksom på faren de hadde kunnskap om.

Det var leietakerne som i denne dommen hadde det ”*faktiske rådevelde*” og som hadde overtatt ”*tilsynsfunksjonane*”, jfr ovenfor, og som derfor ble ansett som de ”*rette vedkommande til å reagere*” mot skaderisikoen snømengdene på taket utgjorde.³⁷

Vi ser gjennom dommen at både eier og leier kan ha sterk nok tilknytning til farerisikoen. Men det må en konkret vurdering til for å se om det er eier, leier eller begge to som er ansvarlig for skaden som påføres skadelidte.

³⁷ For ytterligere eksemplifisering, se Rt. 1975 s.128”Kokkosmatte-dommen”.

3.4.3 Lov eller forskriftsregulering

Det følger ovenfor at rettsadvenderen, for å ta stilling til uaktsomhetsspørsmålet, skal se hen til de skrevne adferdsnormene på rettsområdet. Disse normene gir en sterk indikasjon på graden av aktsomhet en potensiell skadevolder er pålagt.

Politoloven (politol.) §14 1.ledd nr 2 gir hjemmel til kommunens anledning til å fastsette vedtekter som regulerer en huseiers snøryddingsplikt. Her heter det at;

”I vedtekter som fastsettes av kommunen og godkjennes av departementet eller den instans departementet fastsetter, kan det gis bestemmelser:

i samsvar med lokale sedvaner, om hus- eller grunneiers plikt til på de steder som er nevnt i nr. 1, (steder som er alminnelig beferdet eller bestemt for alminnelig ferdsel) å holde det rent og ryddig på fortau eller tilsvarende område i umiddelbar tilknytning til eiendommen, rydde for snø og strø når det er glatt. (min parentes)

Det følger her av politil. §14 nr. 2 jfr nr.1 at på steder som er ”*alminnelig beferdet eller bestemt for alminnelig ferdsel*”, kan kommunen fastsette vedtekter som pålegger en huseier å ”*rydde for snø og strø når det er glatt*” på det området som har ”*umiddelbar tilknytning til eiendommen*”.

Her må vi først legge til grunn virkeområdet til bestemmelsen, altså hvor kommunen har hjemmel til å fastsette slike plikter ovenfor huseiere.

Det følger av ordlyden at den bare gjelder på steder som er ”*alminnelig beferdet eller bestemt for alminnelig ferdsel*”. Av forarbeidende skal dette forstås som på ”*offentlig sted*”.

Loven skal i utgangspunktet ikke anvendes på private områder. På privat grunn er det opp til eier selv hvordan han vil ivareta sikkerheten rundt sin eiendom, og han kan ikke bøtelegges for brudd på forskriften, den er på privat sted ikke *relevant*.³⁸

Dersom slike vedtekter skal få anvendelse på private områder, følger det av legalitetsprinsippet at det kreves positiv lovhjemmel for slik inngripen i borgerens rettsfære.³⁹

³⁸ Men kan bli erstatningsansvarlig, se avhandlingens punkt 3.3.2 inf.

³⁹ Andenæs (1998) §29

Hva en kommune kan fastsette med hjemmel i politiloven § 14 må videre følge av en tolkning av bestemmelsen. Det følger av ordlyden at pliktene bare kan fastsettes for det som har ”*umiddelbar tilknytning til eiendommen*”. At en grunneier hefter for naboens neglisjering av snøryddingsplikten kan følgelig ikke fastsettes i kommunens vedtekter. Heller ikke kan huseieren bli pliktig til å rydde områder som har nærmere tilknytning til annet bygg – f.eks. nabobyggets tak.

I politiloven § 14 står det videre at reguleringen ved ”*rydding av snø*” skal skje ”*i samsvar med lokale sedvaner*”. Dette skal etter forarbeidende forstås slik at det er ”*først og fremst i rent bymessige strøk og i tettsteder hvor det foregår handel og annen forretningsvirksomhet, at slike plikter tradisjonelt følger med...*”

Det er altså opp til hver enkelt kommune selv å avgjøre hvordan vedtekten om snørydding skal utformes overfor huseierne. Alt etter behovet for beskyttelse. Dette kan sees på som en oppfordring til kommunene til å foreta en egen vurdering av risikoen for skade. Jo høyere skadeevne, desto strengere burde vedtektene være.

Dette er gjort ved at de lokale politivedtektene fastsetter hvilke plikter som pålegges en huseier. Snøryddingsplikten er altså hjemlet i politiloven § 14, og plikten er videre utformet i politivedtektene.

Hovedbestemmelsen for snøryddingsplikten finner vi i politivedtektene § 4-2.

Her heter det; ”*Når snø eller is truer med å falle fra hustak mot offentlig sted, skal eieren straks sette opp avvisere eller lignende innretning som gjør det tydelig at ferdsele er forbundet med fare eller ulempe og snarest sørge for at taket blir ryddet.*”

Bestemmelsen får bare anvendelse dersom rasfaren truer mot ”*offentlig sted*”.

Vedtekten definerer selv ”*offentlig sted*” i § 1-1 som ”*ett hvert sted som er alminnelig beferdet eller bestemt for alminnelig ferdsel.*”

Om byggets tak er over offentlig eller privat eiendom skaper som oftest ikke problemer, og vi kan kjapt fastslå om politivedtektene får anvendelse, om de er *relevant*, eller ikke.

Men dersom det private området anvendes på bestemte måter kan det bli ett spørsmål om stedet er privat eller, ”*alminnelig beferdet eller bestemt for alminnelig ferdse*”, offentlig.

Allerede i Rt. 1907 s. 842 ble problemet satt på spissen. Her var det spørsmål bl.a. om en gårdeier kunne ilegges straff etter Vardals politivedtekter § 12. ettersom han i flere tilfeller hadde hatt store fester på sin gård uten tillatelse.

I bestemmelsen heter det at; ”*Offentlig Sammenkomst til Afholdelse af Dans eller anden Lystighed maa ikke finde Sted uden forudgaaende Anmeldelse til Lensmanden som kan paabyde dens Ophør Kl. 10 Aften.*”

Som i dag gjaldt også den gang politivedtektene bare på ”*offentlig sted*” og ikke på privat eiendom, der gårdeier hadde festen.

Det fulgte av dagjeldende bestemmelse i straffelovens ikrafttredelseslov av 22.mai 1902 nr.11 § 15, at ved offentlig sted forstås ”*de for almindelig Færdse bestemte eller almindelig befærdede Steder*”.

Spørsmålet var om gårdeierens eiendom var å anse som ”*offentlig sted*”, slik at politivedtektene fikk anvendelse.

Høyesterett fant gjennom en presiserende tolkning av ordlyden at med ”*almindelig befærdede Steder*” i strl.ikrtl. §15 menes også ”*af Almenheden befærdet Sted*”.

Høyesterett mente at; ”*Den Mand, der stiller sin Eiendom til Disposition for Almenheden, selv om det blot er ved en enkelt Leilighed, har for det Tidsrum, hvori han stiller Eiendommen til offentlig Afbenyttelse, forandret Eiendommens Karakter fra at være et privat Sted til at være et offentligt Sted.*”

Politivedtektene fikk anvendelse, ettersom gårdeiers eiendom var å anse som ”*offentlig sted*” når han hadde gitt allmennheten fri adgang til eiendommen. Dette selv om det bare var ved enkelte anledninger slik tillatelse var gitt.

Dette betyr at selv om bygget til huseier i utgangspunktet ikke er ”*offentlig sted*”, kan bruken av eiendommen gjøre at den faller inn under ordlyden, og politivedtektene får anvendelse.

Dommen er videre fulgt opp i senere høyesterettsavgjørelser.⁴⁰

⁴⁰ Se bl.a. Rt. 1951 s.963 og Rt. 1959 s.578

Videre sier politivedtektene ikke noe om et eventuelt erstatningsansvar ved brudd på dens adfersnormer. Det følger bare et straffeansvar ved overtredelse.⁴¹

Da forskriften ikke direkte regulerer ett eventuelt erstatningsansvar, må en se hen til regelens ordlyd, og hvilken aktsomhetsgrad den legger til grunn når en skadevolder er innenfor dens virkeområde. På denne måten, ved tolkningen av straffebudet, kan man få ett inntrykk av hvilken aktsomhetsnorm som er lagt til grunn ved anvendelsen regelen.

I bestemmelsen heter det at en huseier ”*straks*” skal sette opp avvisere når det truer is og snø fra taket.

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden ”*straks*” må dette forstås som en handleplikt der tidsmomentet er av særdeles viktighet. Huseier må etter ordlyden reagere omgående, det er ikke tid for betenkningstid eller lengre vurderinger.

Aktsomhetsnormen på dette området forsterkes ved bruk av slik ordlyd, og pålegger han en betydelig oppmerksomhetsplikt. Men at huseier ikke er noe å legge til last om han handler innen ”*rimelig tid*” synes å være høyesteretts tolkning av bestemmelsen. Dette følger av Rt. 1969 s. 560.

Her var det en eldre dame som skled og falt på ett fortau som resultat av dårlig rydding av snø. Det snødde på lørdagen, dagen før ulykken, og huseier strødde og ryddet fortauet som han alltid gjorde. Natt til ulykkesdagen, søndag, var det falt et ytterligere tynt lag snø som gjorde at gammel hardbanket og dermed glatt snø, ble gjemt under det tynne nye snølaget. Politivedtektene for Ålesund er gjeldende i saken, der det heter i §34 at huseier skal ”*straks etter snøfall og takras rydde fortau for is og snø.*” Om ordlyden ”*straks*” uttales det av lagmannsretten, som høyesterett slutter seg til; ”*Etter sin bokstav gjelder rydde- og strøplikten dag som natt, hverdag som helg. Under de skiftende værforhold måtte en huseier for å oppfylle politivedtektenes bokstav nærmest holde vakt hele døgnet for straks å foreta rydding og strøing natt som dag etter minste snøfall. Med **straks** må i denne forbindelse forstås innen **rimelig tid** og ikke om natten.*”(min uthevning)

⁴¹ Politivedtektene §9-2, jfr politil.§30 nr4

”Straks” viser tilbake til da det kan konstateres at ”snø eller is truer med å falle fra hustak”. Det betyr at når eier blir klar over, eller burde blitt klar over at slik fare truer, skal han jfr ovenfor, handle ”innen rimelig tid”.

Hva som menes med ”truer med å falle fra hustak” kan typisk være når snømengden er blitt så betydelig at ras ikke er utenkelig eller ved temperaturforandringer. Videre er følgelig snøskavler og istapper hengende fra taket en klar situasjon som etter bestemmelsens ordlyd foraner handling.

Handlingen er presisert i bestemmelsen og krever at huseier plasserer ut ”avvisere eller lignende innretning som gjør det tydelig at ferdselen er forbundet med fare eller ulempe”. Disse hjelpemidlene skal altså gi fotgjengerne oppfordring til å bevege seg med varsomhet.

Når avvisere er satt opp, skal huseier ”snarest sørge for at taket blir ryddet” for snø og is. Igjen viser ordlyden til ett kort tidsaspekt som krever snarest handling av huseier. Lovgiver har pålagt en huseier nesten øyeblikkelig handleplikt, men forstås også her som ”innen rimelig tid”.⁴²

Bestemmelsen pålegger huseier, på et tidligere tidspunkt i vintersesongen, å ta de nødvendige forholdsregler. Dette kan være å gå til anskaffelse av redskaper som trengs for å trygge sitt tak, slik at når faren ”truer”, har han anledning til ”straks” å gjøre noe med det.

En annen måte kan være å inngå avtale med firmaer som tilbyr tjenesten.⁴³

Når faren først er kommet så langt at den ”truer med å falle fra hustak” er tidsvinduet i bestemmelsen av så trang karakter, at huseier må ha bredt seg for å oppfylle handleplikten i bestemmelsen.

Men huseier kan ikke eliminere all risiko. Norge er og forblir et vinterland, snø og is er en del av hverdagen på vintersesongen. Høyesterett utalte, i ovenfornevnte dom, generelt om politivedtektene⁴⁴ ”at plikten til å rydde snø og strø er pålagt som en hjelp

⁴²Rt. 1969 s. 560. (ovenfor)

⁴³ Blant andre tilbydere; Rasfare.no.

⁴⁴ Rt. 1969 s.560

for fotgjengere... Det er ikke forutsetningen at den skal eliminere enhver risiko, og fremfor alt ikke fri den enkelte fotgjenger fra selv å vise tilbørlig aktsomhet.”

Den strenge ordlyden i politivedtektene bør skjerpe en potensiell skadevolders oppmerksomhet mot faren fra taket. Ved utformingen av regelen har lovgiver nettopp vurdert risikoen for skade og gitt et slikt påbud for å unngå at skade skal inntre på denne måten. Formålet med regelen er nettopp å hindre skade som vanligvis voldes på dette livsområdet, nemlig snøråst fra huseiers tak.⁴⁵ Dette indikerer at lovgiver mener at andre handlemåter ikke anses forsvarlige. Det kan dermed virke naturlig å stemple andre handlinger som uaktsom når regelen brytes.

Bestemmelsen er høyst *relevant*, og treffer i kjernen av problematikken ved snøråstilfellene og den *interesse* regelen tar sikte på å beskytte.

Er politivedtektene overtrådt er dette en sterk presumsjon for at huseier ikke har vært så aktsom som han burde ha vært.

Det må i denne sammenheng også vises til politivedtektenes § 1-2. Her heter det at ”plikter som er lagt på eier av bygning eller grunn, hviler også på den som bruker eller leier lokaler på gatenivå, fester, eller bestyrer bygning eller grunn”.

Dette betyr at det ikke bare er eieren av bygget som kan bli holdt ansvarlig etter politivedtektene, men også andre med nevnte tilknytning til bygget.⁴⁶

Videre settes det også krav til byggets forfatning. Det følger av §7-45 i forskrift til den gamle plan- og bygningsloven og av §10-3 2.ledd i forskrift til den nye plan- og bygningsloven (plbl.)at; ”Byggverk skal sikres slik at is og sne ikke kan falle ned på steder hvor personer og husdyr kan oppholde seg”.

Det må her presiseres at forskriften til den gamle plan og bygningsloven ikke trådte i kraft før 1.juli 1997⁴⁷, jfr. forskriftens § 11-1. Forskriften får ikke anvendelse på bygg reist før 1.juli 1997.⁴⁸

Den begrenses videre av den nye forskriften til den nye plan og bygningsloven som trer i kraft 1.juli 2010, jfr den forskriftens §17-1.

Etter samme forskrifts § 17-2 finner vi overgangsbestemmelsene mellom forskriftene. Her heter det at bygger, frem til 1. juli 2011, kan velge om hele tiltaket skal følge bestemmelsene i den gamle eller den nye forskriften.

⁴⁵ Lødrup (2005) s.101

⁴⁶ ”Fysisk eller juridisk person”, eller andre med ”tilstrekkelig tilknytning”. Nærmere om temaet, se avhandlingens punkt 3.4.2 og 5.

⁴⁷ Opphevet byggeforskriften som regulerte tema før.

⁴⁸ Grunnloven (Grl.) §97 – Da gjelder den eldre forskrift.

Etter 1. juli 2011 gjelder følgelig bare den siste.

For avhandlingens del spiller dette ingen rolle, ettersom ordlyden i de aktuelle bestemmelsene er den samme og ment uforandret.

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden skal snø og isdannelser på bygninger som kan medføre fare for ras mot beferdet område, hindres og sikres. Beferdet område i denne sammenheng er steder folk normalt beveger seg. Adkomst til bygning og inngangspartier må også vies omtanke på steder utenfor gågatene.

Viktig presisering er at forskriftene ikke begrenser seg til bare å gjelde snøras ned på egen tomt, ansvar har huseier også for at snøras ikke rammer nabotomten.⁴⁹

Etter ordlyden i bestemmelsen, ”skal” byggverket sikres slik at is og sne ”ikke kan” rase ned. Med denne ordlyden skal sannsynligheten for takras elimineres. Dette kan ikke være forskriftens påbud, ettersom 100% sikring mot snøras, ved hjelp av byggtekniske innretninger, ikke lar seg gjennomføre. Men forskriften legger til grunn at nye bygg, skal ha innretninger som søker å minske sannsynligheten for ras fra taket. Så som varmekabler i taket, snøfangere og andre effektive installasjoner.

Dersom kommunen innvilger en søknad om tillatelse til å reise bygg, skal bygget reises etter reglene i den gjeldene forskrift.

Ser man plan- og bygningslovens forskrifter i sammenheng med politivedtektene, ser man at huseiers ansvar er to delt.

Først skal huseier søke å forhindre byggets skadeevne ved forebyggende tiltak, så som snøfangere på enden av taket da det reises. Når bygget er reist, pålegges eier en handleplikt når rasfaren når ett visst punkt, ”når snø eller is truer med å falle fra hustak”.⁵⁰

De skrevne adferdsnormer på området, må etter dette sies å legge til grunn en streng aktsomhetsnorm for den potensielle skadevolder.

Den legger plikter på byggeier fra bygget reises, og gjennom hele vinterhalvåret der snøras er å forvente.

⁴⁹ Se i denne sammenheng også avhandlingens punkt 5.3.2

⁵⁰ Jfr. politivedtektene §4-1

Ansvar etter culperegelen vil ikke inntre dersom det var umulig for huseier å overholde reglene, eller hvor han var unnskyldelig uvitende om det faktum som medførte regelbruddet. I juridisk teori er slik villfarelse kalt faktisk villfarelse. Videre blir en også sjeldent hørt med uvitenhet om regelens eksistens. Man har plikt til å vite om de regler som gjelder på det rettsområdet man befinner seg. Slik villfarelse kalles i juridisk teori for rettslig villfarelse eller ”*error juris semper nocet*”⁵¹. Det skal meget til for unngå ansvar ved slike villfarelser.⁵²

Til slutt må det gjentas at brudd på disse adferdsnormene ikke fører til erstatningsansvar. Brudd på politivedtektene fører til straff i form av bot eller fengsel.⁵³ Overtredelse er bare en av flere faktorer som tillegges vekt i uaktsomhetsvurderingen, ettersom det er en konkret helhetsvurdering av huseier som skal foretas, men det er en sterk presumsjon for at huseier har opptrådt uaktsomt.

3.4.4 Risikoen for skade

Som påpekt ovenfor søker man å finne en rimelig balanse mellom kravet til aktsomhet som pålegges skadevolder, og det vernet en skadelidt har krav på. Kravet til aktsomhet skal tilsvare den risikoen for skade ett hustak representer på vinterhalvåret.

Risikoen for skade blir målt i handlingens *skadeevne*, som er resultatet av *sannsynligheten for skade, skadens mulige omfang*⁵⁴ og handlingens/unnlåtelsens *egnethet* til å medføre skade.

Forsvarlig handlemåte blir etter dette forskjellig fra bygg til bygg, og jo større skadeevnen er ved det gitte bygget, jo mer aktsom må huseier være for å ha handlet forsvarlig.

Sannsynligheten for skade:

Ved *sannsynligheten* for at skade vil inntreffe, ser domstolene på hvilke momenter som foreligger ved den konkrete handlingen. Kravet til forsvarlig adferd skjerpes når man beveger seg inn på risikofylte områder. Når skadeevnen øker, må huseier skjerpe sin aktsomhet, eller vurdere alternative handlemåter.⁵⁵

Eksempel er hvor rasfaren gjør seg gjeldende. Jo mer trafikkert vei, desto større sannsynlighet er det også for skade, og jo høyere krav stilles det til huseiers aktsomhet.

⁵¹ Lødrup (2005) s.103

⁵² For eksemplifisering, se Rt. 1987 s.1436 ”Skibakke-dommen”.

⁵³ Politivedtektene §9-2 jfr. Politiloven §30 nr 4.

⁵⁴ Avhandlingens punkt 3.3.2

⁵⁵ Lødrup (2005) s.105

Eksempel satt på spissen.⁵⁶ Det er mer sannsynlig at større erstatningsberettigede skader kan inntre på jobb i ett atomkraftverk, enn ved jobb på den lokale fiskerestauranten. Derfor stilles kravene til produktbehandling forskjellig, og følgelig også aktsomheten.

Det er ikke så bemerkelsesverdig at kjøkkensjefen kaster en kasse med fisk til en medarbeider, men tilsvarende kast på dynamittfabrikken, der kassen inneholder nitroglyserin, vil ha vesentlig høyere sannsynlighet for skade. Følgelig resulterer dette i høyere krav til aktsomhet på dynamittfabrikken, enn på fiskerestauranten.⁵⁷

Hva ser domstolene på i snørastilfellene da sannsynligheten for skade regjøres for?

Høyesterett har spesielt sett hen til noen spesifikke momenter ved vurderingen av den potensielle skadeevne ved huseiers unnlattelse. Bl.a. er byggets beliggenhet av sentral betydning. Det er klart at et bygg i en avsidesliggende gate, der det sjelden eller aldri er bevegelse, har en lavere sannsynlighet for skade enn et bygg lokalisert i byens travleste. Andre momenter er takets utforming, fotgjengerens alternative ruter, værforandringer og om taket er utstyrt med snøstoppere.

Tjenelig til eksemplifisering kan være Rt. 1920 s.140. Her var det en kvinne som fikk en isklump i hodet. Huseier ble ansvarlig for skaden dette påførte henne.

Om sannsynligheten for skade uttalte Høyesterett at ”*der maa gis citanten(skadelidte) medhold i, at der er grund til at stille strenge krav til huseierne i en saa utpræget færdselsaare som Torvgaten med hensyn til at dra omsorg for det trafikerende publikums sikkerhet.*” Videre het det; ”*I en saa befærdet gate som Torvgaten, hvor fotgjængerne er nødt til mest mulig at holde sig paa fortauet, maa det være huseierens plikt for at forebygge den slags ulykker, at føre et jevnlig og ordentlig tilsyn med taket og det specielt ved værforandringer, hvor is let kan danne sig eller sneras befrygtes*”.

Her ser vi at Høyesterett legger til grunn at Torvgata er en spesielt trafikkert gate, og at det da spesielt er grunn til å stille strenge krav til huseieren.

I begrunnelsen ser vi også at et moment i skadevurderingen, er fotgjengernes tvungne bruk av fortauet. I Torvgata var fotgjengerne ”*nødt til mest mulig å holde seg paa fortauet*”. Dette øker sannsynligheten ytterligere for skade, ettersom en alternativ rute vil være i bilveien. Å tvinge fotgjengerne til å vandre i trafikkerte bilveier er ikke et

⁵⁶ Handlingene er fra to forskjellige livsområder, men eksemplifiserer sannsynligheten for skade godt!

⁵⁷ For godt eksempel på hvordan aktsomhetskravet øker, når skadeevnen (v/ sannsynligheten for skade) øker, se Rt. 1989 s.674 ”Struma-dommen”.

ønskelig alternativ, derfor ser vi høyesterett legger dette til som et forhøyende moment av skadeevnen.

Sannsynligheten for skade økes etter Høyesteretts mening også dersom værforandringer gjør snøras mer sannsynlig. Høyesterett uttaler i dommen at huseiers tilsynsplikt gjelder ”*spesielt ved værforandringer, hvor is let kan danne sig eller sneras befrygtes*”.

At værforandringer⁵⁸ har en betydelig rolle for sannsynligheten for skade virker naturlig. Fare for isdannelse og snøras blir det først når det er temperaturforskjeller, når snøen smelter, eller for snørasets vedkommende, når betydelig snømengde er falt.

Enhver bør være særlig oppmerksom på værforandringer, og som huseier⁵⁹ må det i disse tilfellene rettes ekstra oppmerksomhet mot faren for snøras.

I dommen ble det også lagt betydelig vekt på takets utforming. Det heter i begrunnelsen ”*...at der i loftsetagen i indstevntes hus er indredet atelier med glasvinduer i omtrent takets halve utstrækning mot gaten. En notorisk følge herav er, at sneen paa taket selv i frostveir lettelig vil smelte og danne istapper og issvul....*”

Siden halve taket var dekket med glass, som følgelig gir fra seg mer varme, var faren for at snøen smeltet og at is lettere kunne dannet seg, høyere enn vanlig. Høyesterett sammenholdt den uvanlige smelteeffekten slikt tak ville ha med mangelen på snøfangere, og oppsummerte sannsynligheten for skade slik; ”*Den her fremhævede omstændighet(glasstaket) i forbindelse med, at der ikke var anbragt snefangere paa taket, formenes at indebære en mere nærliggende og paaregnelige fare for takras end tilfældet er ved huser i almindelighet og skulde derfor opfordre til skjærpet tilsyn og sikkerhedsforanstaltninger.*”

Vi ser at momentene i sannsynlighetsberegningen hver for seg øker sannsynligheten for skade, men gjennom dommen ser vi også at høyesterett ser hvordan de videre påvirker hverandre. Glasstak kombinert med mangel på snøstoppere forhøyer sannsynligheten for skade og skjerper kravet til skadevolders aktsomhet. Om byggets tak heller mot meget trafikkert vei, sammenholdt med høy biltrafikk utenfor fortau, øker dette også kravet til skadevolders aktsomhet.

⁵⁸ Rt. 1924 s.684 / Rt. 1924 s.919

⁵⁹ Avhandlingens punkt 3.4.2 og politivedtektens §1-2.

Hva som er forsvarlig handlemåte i forhold til sannsynligheten for skade, ser vi at blir en helhetsvurdering av byggets særegne karakter og område det ligger i. Kravet til forsvarlighet øker i samsvar med sannsynligheten for skade.

Skadens mulige omfang:

Ved siden av sannsynligheten for skade, må man også, for å finne handlingens skadeevne, se hen til hvilket *omfang/art* av skade handlingen kan føre til. Denne delen av uaktsomhetsbildet tar for seg hvilken skaderisiko skadevolder utsetter allmenheten for. Med skaderisiko mener jeg her om skadevolder kan generere store katastrofer eller små ubetydelige tap, eller om skaderisikoen på den ene siden er å utsette menneskeliv for fare eller på den andre siden, å utsette ubetydelige ting for fare.⁶⁰

Ergo - jo mer omfattende skader som kan bli resultatet, og jo høyere vi setter det truede gode som kan skades, desto høyere grad av aktsomhet kreves det.

Her skal det vurderes hvilken type skade huseiers handling eller unnlåtelse kan føre til. I vår sak er handlingen en unnlåtelse av å hindre snøras fra huseiers tak.

Ved snøras fra bygg kan det i verste fall føre til stygge person- og tingskader. Bare dette taler for at huseier bør være særdeles aktsom. Skader kan foreksempel forekomme i form av snøras over parkerte biler eller over personer. Snørasene varierer fra uskyldige snøfugg dettende fra taket, til store isblokker som til slutt løsner og raser mot bakken. Vi må her huske at mulig skadeomfang framkommer av en konkret vurdering, ikke av hva det generelle snøras fra tak kan føre med seg av skade.

I denne sammenhengen er størrelsen på bygget av særskilt betydning. Dersom bygget nærmest er ett skur å betegne, som har en maks takhøyde på to meter, ser vi at skadens mulige omfang ikke kan bli særlig graverende, ettersom høyde og fart er to nøkkelfaktorer.

Skadens mulige omfang ved unnlåtelsen, beveger seg derimot proporsjonalt med takets høyde. Jo høyere bygget er, jo høyere fart kan rase få, og desto større kan skadens mulige omfang bli.

⁶⁰ Lødrup (2005) s.108

I samme kategori faller takets størrelse. Jo større taket er, jo mer snø kan bli samlet opp, og desto tyngre og farligere kan raset bli.

Disse to momentene, høyde og størrelse, må sees i sammenheng. Jo høyere og større bygget er, desto større kan skadens mulige omfang bli og vis à versa.

Dette resulterer i at kravet til huseiers aktsomhet øker med størrelsen på bygget, p.g.a. skadens mulige omfang øker.

Tragisk eksempel har vi fra vinteren i år, mars 2010, da en 24år gammel mann ble truffet av et snøras fra en bygård på Frogner i Oslo. I raset var det en isblokk som skadelidte fikk i hodet. Han fikk omfattende skader og havnet på Ullevål universitetssykehus. Kraniet var sprukket fra panne til nakke og lungene var fylt med blod og oppkast.

I tiden etter ulykken har skadelidte gjennomgått 14 operasjoner og overlevd flere lungebetennelser, hjernehinnebetennelser og blodforgiftning. Han har siden ulykken gått inn og ut av koma, og først 16. juli var det klart at han overlevde. Skadelidte forstår hva som skjer rundt seg, men motorikk og taleevne må på nytt tilegnes.⁶¹

Med dette eksempelet ser vi at noen bygg kan ha et ekstremt skadepotensial, i verste tilfelle kan også tap av menneskeliv bli følgen.

For å vurdere skadens mulige omfang kan det være av vesentlig betydning å se fra hvilken side av husets tak rasfaren truer. Er rasfaren knyttet til den siden av huset som grenser til en elv, er skadens mulige omfang liten. Om den grenser til parkeringsplass er skadens mulige omfang høyere(tingskade), og enda mer aktsom må skadevolder være dersom rasfaren truer mot trafikkert byggate(personskade), jfr. ovenfor.

Unnlatelsen må være *egnet* til å medføre skade:

Dersom en handling *ikke er egnet* til å medføre skade, er følgelig sannsynligheten for skade ved handlingen lik null. Skadevolder er da intet å bebreide ved sin handling, og kan ikke bli erstatningsansvarlig etter culpa-regelen.

Kastet av kassen med fisk er svært lite *egnet* til å føre med seg noen skade av betydning. Kastet av kassen med nitroglyserin derimot, kan føre til eksplosjon og store skadefølger.

⁶¹ VG – Lørdag 17. juli 2010 s.10

Dersom handlingen *er egnet* til å føre til skade, øker følgelig også sannsynligheten for skade, og det kan bli uaktsomt og ikke ta de nødvendige forhåndsregler.

Det er utvilsomt at unnlattelse av å rydde taket for snø og is kan medføre skade. Men handlingen i vårt eksempel ovenfor, unnlattelsen av å holde det to meter høye skuret ryddet for snø, har svært liten skadeevne og er i de fleste tilfeller ikke *egnet* til å føre til skade. Det skal foretas en konkret vurdering av bygget, der en legger vekt på momenter som ovenfor er trukket opp. Så som høyde, størrelse, beliggenhet og rasretning.

Her har frekvensen av snøras fra taket betydning for *egnetheten*. Ved vurderingen ser domstolene til historikken ved handlemåten, *skadefrekvensen*.

Har tilsvarende handlemåte ført til skade tidligere?

Jo hyppigere skade er inntruffet, desto høyere bør aktsomheten være. Dersom ingen skade tidligere har inntruffet, jo mindre er det den handlende å legge til last.

Ett eksempel på det første har vi i "Rulle-dommen"⁶². Her var det ett barn som førte hånden inn i en varmerulle og skadet seg. At foranstaltninger var nødvendige, fremgikk etter Høyesteretts mening klart av "*at det er inntruffet 3 helt likeartede ulykker i løpet av et relativt kort tidsrom.*"

Eksempel der Høyesterett bruker skadefrekvensen motsatt, har vi i "Stige-dommen"⁶³.

Her var det ett firma som produserte skyvestiger. Skadelidte hadde brukt skyvestigen feil vei, som førte til at stigen brakk da han og en medarbeider tok den i bruk samtidig. Det ble lagt avgjørende vekt på at "*ingen uhell eller ulykker har hendt tidligere med denne stigen, som angis å være solgt i et antall av mer enn 100.000, og som har vært i vanlig bruk minst i et par tiår.*"

Dersom det jevnlig går snøras fra huseiers tak, er oppfordringen stor til å foreta sikring av taket, enten ved rydding og/eller ved andre sikringsalternativer. Om det derimot aldri tidligere har gått ras er oppfordringen mindre.

Men på dette rettsområde skal det meget til før domstolen tar til følge at en skadevolder ikke hadde noen oppfordringer til å sikre taket.

Ved gjennomgangen av handlingens⁶⁴ skadeevne, ser vi at dette er en kumulativ vurdering. Sannsynligheten, *egnetheten* og skadens mulige art/omfang skal ikke sees på særskilt for å fastsette skadeevnen ved huseiers handling, men gjennom en

⁶² Rt. 1950 s.1091

⁶³ Rt. 1974 s.41

⁶⁴ Unnlattelsen -Neglisjeringen av snøryddingsplikten.

helhetsvurdering kaste lys over handlingens skadeevne.⁶⁵ Skadeevnen kan på denne måten gjøre risikoen for skade så stor at det er uaktsomt ikke å handle, eller ikke å ta nødvendige forholdsregler, mot mulige snøras fra tak.⁶⁶

3.4.5 Skadeevnen må være synbar eller påregnelig for huseier

Det følger av avhandlingen⁶⁷ at vurderingstemaet her er om ”*skadevolder forstod eller burde forstått at det forelå en risiko for skade på omgivelsene og av denne grunn skulle ha handlet annerledes*”. I snørastilfellene vil spørsmålet være om huseier forstod eller burde forstått at det forelå en risiko for skade på omgivelsene ved å unnlate tilstrekkelig sikring av taket for snøras.

Dette er blitt nærmere presisert slik at skaden, for skadevolder, måtte framstå som en ”*forholdsvis nærliggende risiko på handlingstidspunktet*”.

I Trampett-dommen⁶⁸ uttaler Høyesterett om påregnligheten, at skaden må framstå som ”*en forholdsvis nærliggende risiko*”. Her var det en gymlærer som ikke tok høyde for at elevene kunne prøve farlige hopp, med den følge at en av elevene skadet seg. Ansvar ble lagt til grunn. På det motsatte er Stige-dommen⁶⁹ et godt eksempel. Det var her ikke mulig for skadevolder å se skadeevnen som stigen utgjorde. Skaden framstod ikke som en ”*forholdsvis nærliggende risiko*”.

Hvis huseier ikke hadde mulighet til å se at unnlattelse av sikring kunne medføre risiko for skade, har han ikke handlet uaktsomt, og kan følgelig heller ikke bli erstatningsansvarlig. På dette rettsområdet er det værphenomener som utgjør risikoen for skade. Samspillet mellom temperatur og nedbør gjør takene farlig for omgivelsene. I praksis ser vi at det skal svært meget til før huseier blir hørt med at rasfaren ikke var synbar eller påregnelig. Grunnen er nok at det er vesentlige faktorer som her skal unndra seg huseiers iakttakelse, slik som store snømengder eller store temperaturforandringer. Rasfaren bør da være påfallende.

Det foreligger ikke domstolsavgjørelser som direkte tar stilling til om skadeevnen var *synbar eller påregnelig* for huseier. Som vi nedenfor skal se blir spørsmålet ofte vurdert i sammenheng med huseiers *handlingsalternativer*. Etter domstolens praksis foreligger

⁶⁵ Lødrup (2005) s.106

⁶⁶ Blandt mange er Rt. 1967 s.697 ”Lier-dommen” et godt eksempel på den kumulative effekten.

⁶⁷ Avhandlingens punkt 3.3.2

⁶⁸ Rt. 1997 s.1081

⁶⁹ Rt. 1974 s.41

det ofte handlingsalternativer som lett kunne ha gjort huseier kjent med faren. Og dette er ofte tilstrekkelig for å fastsette ”*avvik fra forsvarlig handlemåte*”.⁷⁰

Det følger av uttalelser i FSN 4142, at en potensiell skadevolder har en tilsynsplikt dersom forholdene tilsier det. Her gikk det et snøras som påførte naboens bil skade fra en side av kirken som det aldri tidligere hadde gått ras fra. Eier hevdet følgelig at han ikke hadde opptrådt uaktsomt ettersom ras på den siden av taket ikke var påregnelig. Nemnda uttalte at ”*under slike forhold er det etter nemndas oppfatning grunn til å bebreide gårdeier som uaktsomt at det ikke ble inspisert rundt hele kirken.....Poenget er at det ikke ble foretatt noen inspeksjon og dermed heller ikke noen tiltak for å avverge den potensielle faren, og det må gårdeier bebreides for*”.

Dersom huseier er uvitende om den faktiske omstendighet som betinger skaden, foreks. at det ikke var montert snøfangere på taket eller at snø/is truet fra taket, blir det en vurdering av om han burde ha hatt denne kunnskapen, eller burde ha søkt å skaffe seg slik kunnskap.⁷¹

Dette spørsmålet er ikke blitt konkretisert i rettspraksis ved snørastilfellene. Det synes da også her, at huseier ikke vil bli hørt om han hevder han er unnskyldelig uvitende. Det blir for huseier heller et spørsmål om hvem som er ”*rette vedkomande til å reagere*” og ”*om dei tilsynsfunksjonane som i utgangspunktet er pålagt eigaren, kan seiast å ha gått over på andre*”. Om dette temaet viser jeg til avhandlingens punkt 3.4.2.

Dette er konkrete vurderinger i det enkelte saksforhold. Har huseier gjort det som med rimelighet kan regnes med i det gitte tilfelle, er han ikke å bebreide for manglende eller feil kunnskap, og skadeevnen var ikke *synbar eller påregnelig* for ham.⁷²

Videre kan det stilles spørsmål om et *uvanlig og spesielt hendelsesforløp*, som førte til snøraset og skaden, kan ha betydning når en vurderer skadeevnens synbarhet eller påregnelighet. Dette besvares av Høyesterett benektende. Vurderingen er den ”*generelle*

⁷⁰ Avhandlingens punkt 3.2

⁷¹ Lødrup (2005) s.107

⁷² Tjenelig til ønsket eksemplifisering kan være Rt. 1994 s.588

skaderisiko” som skadevolders handling medførte. Uansett hvor usannsynlig eller upåregnelig hendelsesforløpet er.⁷³

Dette følger av Rt. 1958 s. 984 ”Blygstad-dommen”.

Et eksempel kan være der huseier unnlater å rydde vekk store istapper som henger fra taket. Spørsmålet er om skaderisikoen han skaper for omgivelsene ved unnlatelsen er synbar eller påregnelig for ham på dette tidspunktet. Om en av leieboerne deretter slår ned de store istappene med kost fra et vindu, og som følge påfører en forbipasserende fotgjenger skade, er huseier erstatningsansvarlig. Skadeevnen istappene representerte var synlig og påregnelig for huseier på unnlatelsestidspunktet, selv om hendelsesforløpet ikke var det.

Uaktsomheten ligger i at eier på handlingstidspunktet unnlot å fjerne istappene, som i dette tilfellet representerte risikoen for skade.

Sannsynlig,- eller påregnligheten knyttes følgelig ikke til det konkrete hendelsesforløpet, men den generelle risikoen for skade som istappene utgjorde ved tidspunktet for huseiers unnlatelse.

3.4.6 Huseiers handlingsalternativer

Ofte er det handlingsalternativet huseier valgte som er årsak til skaden. I snørastilfellene viser rettspraksis at det som regel er unnlatelsen av å handle som fører til erstatningsansvar, nettopp eiers unnlatelse av å sikre taket tilstrekkelig for snørå. Finnes det et forsvarlig handlingsalternativ i forhold til hans unnlatelse, viser vanligvis domstolene til hvordan han ”burde ha handlet”. Dersom et slikt handlingsalternativ foreligger er dette en presumsjon for uaktsomhet.

Det følger av juridisk teori at ”*handlingsalternativet må holdes opp mot de skrevne adferdsnormer, skadeevnen, den mulige skades omfang og omverdens forventninger om reaksjon mot den aktuelle fare eller risiko.*”⁷⁴

Denne vurderingsfaktoren må altså holdes opp mot de andre momentene vi har gjennomgått. Jo større bl.a. skadeevnen er, jo strengere de skrevne adferdsnormene som

⁷³ Lødrup (2005) s.288

⁷⁴ Lødrup (2005) s.111

ligger til grunn på det gitte rettsområdet er, desto høyere blir kravet til aktsomhet og presumsjonen for at den valgte handling som førte til skaden var erstatningsbetingende uaktsom.

På en annen side kan det aldri bli tale om ansvar på subjektivt grunnlag om det ikke foreligger handlingsalternativer for huseier.

*”Retsordenen kan fornuftigvis aldrig paalægge nogen at gjøre det, han ikke kan utføre; det maa altid være mulig at handle retmæssig”.*⁷⁵

Dette viser at culpa-ansvaret kan karakteriseres som et ansvar for de *synlige og påregnelige skader*, som skadevolderen burde og kunne ha avverget.⁷⁶

I denne sammenheng vil jeg trekke fram avgjørelsen i RG.1957 s.51.

Her hadde det dagen før ulykken falt store mengder med snø, noe som gjorde at faren for snøras var høy. Huseier foretok seg intet, ettersom taket var belagt med skifer og var svært glatt. En profesjonell blikkenslager uttalte at han selv ikke turde å gå ut på det glatte taket. Som et alternativ mente lagmannsretten at det måtte være mulig å få ned noe av snøen fra taket, og derved avverget den største rasfaren, ved å *”stå i takluken og derfra skylle ned sne”*. Taket var såpass glatt at små dytt i snøen ville få ned de største snømengdene, og dette kunne etter rettens mening en person *”uten spesielle forutsetninger”* utføre. Selvsagt måtte nødvendige forsiktighetsregler med hensyn til trafikken i gatene ha vært iaktatt. Dette er i dag nedfelt i politivedtektenes §§ 4-1 jfr. også 3-5, som pålegger huseier å sette ut avvisere ved rasfare og ved ryddingen. Handlingsalternativet var å stå i takluken og dytte snø av taket, og følgelig redusere risikoen for skade betydelig.

I Rt. 1924 s. 919 ble huseier frifunnet ettersom måking av taket var spesielt farlig p.g.a. det glatte skifertaket. Det ble også lagt til grunn at eier ikke kunne regne med at snøen ville bli liggende på taket, ettersom snøen vanligvis fort sklir av denne typen takbelegg. Førstevoterende uttalte *”at sneen lettere glir av taket og neppe blir liggende saalænge og fæstne sig som paa almindelige teglstenstak, likesom skiferen ogsaa paa den anden side vanskeliggjør takets rensning.”*

⁷⁵ Stang (1919) s.118

⁷⁶ Lødrup (2005) s.111

Taket var så glatt og farlig for eier å bevege seg ut på at flertallet mente det ikke var en alternativ handlemåte. På dette taket var det i motsetning til dommen ovenfor ikke takluker som huseier kunne benyttet seg av.

Mindretallet var svært uenig med flertallets begrunnelse. Andrevoterende la heller avgjørende vekt på eiers manglende handlinger, ettersom han ikke hadde foretatt seg noe. Avvisere var ikke satt ut, og forsøk på rydding av taket var heller ikke foretatt. Mindretallet viste videre til den forhøyde skadeevnen som bygget utgjorde. På handlingstidspunktet var det nemlig trikkestreik, og det var derfor langt flere fotgjengere enn normalt, og et eventuelt ras hadde da høyere sannsynlighet for å treffe forbipasserende. Etter min mening var mindretallet mer i samsvar med dagens aktsomhetsnorm.

Det rettspraksis spesielt vektlegger når skadevolders handlingsalternativer vurderes, er *tiden* han hadde til overveielser og påfølgende handling.

Det følger av juridisk teori at ved uaktsomhetsvurderingen er det

”handlingsalternativene slik de fremsto eller burde ha fremstått for skadevolderen på handlingstidspunktet som er utgangspunktet for vurderingen”.⁷⁷

Typisk er plutselig snøfall med påfølgende skade ikke lang tid etter. Ettersom det subjektive ansvaret krever skyld, må eier også ha muligheten til å handle *”retmæssig”*⁷⁸ og må derfor få *tid* og anledning til å forhindre skaden.

Et godt eksempel er Rt. 1924 s. 684. Her var det en dame som fikk et snøras over seg. Forbipasserende kunne ikke gå i gaten p.g.a. snø og slaps. Skadelidte ble truffet og knakk høyre lårbein og var på sykehus i 7 måneder. Skadelidte ble varig invalid.

Det følger av førstevoterendes votum at det spesielt ble lagt vekt på tid til handling og snømengden; *”Jeg legger vekt paa at det omhandlede ras skrev sig fra en snetyngde som skyldtes et usedvanlig sterkt snefald i dagene umiddelbart forut for ulykken.”*

Det falt en betydelig mengde snø 29. og 30. januar, ulykken inntraff 3.februar.

Det som også var avgjørende for høyesterett, var at mildværet som inntraff ettermiddagen 31.januar var svært uvanlig på denne tiden av året. Det heter i dommen

⁷⁷ Lødrup (2005) s.113

⁷⁸ Stang (1919) s.118

at å få rensset taket i tidsrommet fra mildværet begynte til skaden inntraff ville være ”*ugjørlig...i en by som Kristiania i løpet av saa faa dage der her er spørsmal om.*”

Huseier ble frikjent som følge av plutselig sterkt snøfall i kombinasjon med uvanlig mildvær, kort tidsrom for handling og muligheten for rydding i en storby.

Det skal også bemerkes at huseier øyeblikkelig satt ut avvisere da snø truet ”*med å falle fra hustak*”.⁷⁹

Et eksempel fra Forsikringskadenemda (FSN) har vi i FSN-3043.

Lørdag 12. januar 1997 falt det store mengder snø, og påfølgende søndag gikk det et snøras som påførte en parkert bil skade. Det var på det rene at skaden var en følge av manglende snørydding, og at allmennheten ikke var gjort oppmerksom på faren ved bruk av avvisere.

Kommunen som huseier, hadde etter FSN’s mening ikke utvist uaktsomhet.

Etter nemndas mening kunne det ikke forlanges at det på en kommunal eiendom er ”*døgnvakt... slik at det kan bebreides kommunen at det ikke ble rykket ut med avvisere allerede søndag etter et snøfall på lørdag*”.

Videre mente nemnda at kommunen måtte kunne regne med at i slike situasjoner, der det skjer store værforandringer i helgen, vil også de som ”*parkerer bilen ha et ansvar for å unngå potensielt farlige situasjoner.*”

Tidsaspektet i uaktsomhetsvurderingen ser vi at var av avgjørende betydning for nemnda.

Men selv om tidsaspektet er kort er det ikke ensbetydende med en frifinnende dom.

Dersom skadevolder ikke foretar seg noe, kan det se ut som domstolene mener han er mer å legge til last enn dersom han forsøker å avverge.

I saken ovenfor satt huseier ut avvisere for å gjøre fotgjengere oppmerksom på faren.

I RG. 1957 s. 511⁸⁰ ble dette bl.a. ikke gjort.

Her var det en bil i fart som ble truffet av snøras fra tak. Snøraset skrev seg fra snø som falt samme dag som ulykken inntraff, og huseier ble ansett uaktsom, selv om det ikke var lange tiden for handling.

⁷⁹ Jfr. Politivedtektene §4-1

⁸⁰ (Bygget med takluker)

Det heter i dommen at når forholdet er at han ”*overhodet intet foretok seg*” antar lagmannsretten at han har bevisbyrden for at et ”*alvorlig forsøk i så henseende ville blitt mislykket.*” Forsøk på avverging var ikke blitt foretatt.

Det springende punktet i saken synes å være skadevolders unnlattelse av å handle, og at retten mente det var sterkt klanderverdig at ”*intet var foretatt*”. Huseier kunne eliminert skadeevnen ved bruk av byggets takluker, noe ”*enhver*” kunne utført.

Vi ser nok en gang at uaktsomhetsvurderingen er en **helhetsvurdering** der de forskjellige faktorene kan få forskjellig betydning i den konkrete sak. Selv om tidsmomentet i en sak er avgjørende, betyr ikke dette at det vil være det i den neste. I lagmannsrettsavgjørelsen⁸¹ ble det lagt større vekt på muligheten for å avverge snøraset. Hadde det ikke vært takluker på bygget og huseier hadde forsøkt å hindre snøras, ville nok avgjørelsen vært mer i samsvar med den tidligere høyesterettsdom.⁸² Skadeevnen vi har sett slike bygg fører med seg ved store mengder snø, skal oppfordre til handling. Likegyldighet til handling viser seg å dra i retning av erstatningsbetingende uaktsomhet.

Dersom det ikke finnes andre handlingsalternativer enn de som er foretatt, og skade likevel inntreffer pga is/snøras, kan uaktsomhet da være utvist?

Et svært strengt utgangspunkt, tett opptil det ulovfestede objektive ansvaret, finner vi i mindretallsvotumet i Rt. 1951 s.212 ”Isklump-dommen”.

Her heter det at ”*når skade er inntrådt som følge av takras, er det etter min mening grunn til å gå ut fra at aktsomhetsplikten er overtrådt...*”

For at huseieren skulle bli ansett som aktsom måtte han sannsynliggjøre at det ikke var ”*teknisk mulig å foreta en fullstendig rydding eller at det i øvrig foreligger så helt ekstraordinære omstendigheter at det vil være urimelig å forlange slik rydding*”.

Flertallet mente derimot at det ikke var grunnlag for en så sterk aktsomhetsplikt.

Førstevoterende uttalte følgende; ”*Jeg tilføyer at jeg finner det klart at det påhviler eieren av en bygård i et sterkt trafikkert strøk som dette, en streng aktsomhetsplikt.*”

⁸¹ RG. 1957 s.511

⁸² Rt. 1924 s.684.

I denne saken var det en kvinnelig fotgjenger som ble truffet av en isklump som hadde blitt liggende igjen etter at taket var ryddet for snø. Isklumpen hadde ”gjemt” seg i takrennen. Høyesterett mente at huseier hadde foretatt en forsvarlig rydding av snø og is, og at intet var han å bebreide. Når denne isklumpen likevel hadde blitt liggende, og senere falt ned på skadelidte, mente høyesteretts flertall at dette ”ikke sto i gårdeierens makt å hindre”. Altså et hendelig uhell som ingen kan bebreides for.

Dette er en svært grunnleggende dom når det gjelder snørastilfellene. Som jeg ovenfor har redegjort for, er skadeevnen en svært viktig faktor i uaktsomhetsvurderingen av huseiers unnlattelse, og den var i denne sak svært høy (personskade, sterkt trafikkert område og stort bygg).

Dette viser at når en huseier tar faren på alvor og får taket forsvarlig ryddet for snø og is, er han ikke ansvarlig for skjulte faremomenter som ikke viste seg ved ryddingen, selv om skadeevnen tilsier betydelig aktsomhet.

Dette er hjørnesteinen i culpaansvaret, skyld⁸³ må være utvist av skadevolder for at erstatningsansvar skal kunne ilegges.

3.4.7 Forebyggende tiltak

Ved forebyggende tiltak i snørastilfellene, menes anordninger som sikrer mot eller redusere faren for snøras.

Det heter i juridisk teori at ”når en setter årsakskjeden i gang, blir en lett uaktsom ved ikke å følge opp og hindre at det man har gjort kan medføre skade. En handling blir etterfulgt av erstatningsbetingende passivitet”.⁸⁴

Handlingen er i vårt tilfelle å reise, kjøpe eller på annen måte eie eller leie ett bygg.⁸⁵

Passiviteten vil være og ikke sikre bygget på forsvarlig måte for skadebringende snøras. Spørsmålet er hvilke sikringstiltak som kreves av huseier, for at han har handlet aktsomt og forsvarlig.

⁸³ Avhandlingens punkt 3.2

⁸⁴ Lødrup(2005) s.112

⁸⁵ Se tilknytningskriteriene i avhandlingens punkt 3.4.2 og 5.

Når vi går gjennom rettspraksis ser vi at det blir tatt stilling til om det er satt ut ”avvisere” eller ”varselskilt” for å gjøre fotgjengerne oppmerksom på faren. Dersom slike anordninger er nyttet, taler dette i huseiers favør og mot erstatningsansvar. Dersom ikke benyttet, taler dette mot huseier og for erstatningsansvar.

Ovenfor har vi også sett at det foreligger skrevne adferdsnormer som bøtelegger huseier dersom slike anordninger ikke er benyttet. Det må her igjen presiseres at brudd på disse adferdsnormene bare er en faktor i vurderingen om uaktsomhet foreligger, og ikke ensbetydende med at huseier er erstatningsansvarlig. Bot kan utstedes selv om huseier ikke blir erstatningsansvarlig.⁸⁶

Eksempel på at utsetting av avvisere ble tillagt avgjørende vekt har vi i Rt. 1920 s. 140, sett opp mot Rt. 1924 s. 684.

I sistnevnte dom uttalte Høyesterett følgende om vurderingen av de forebyggende tiltak; ”*Spørsmålet om hvorvidt der skal statueres plikt for huseieren til at træffe positive foranstaltninger, og i tilfælde hvor meget der i saa henseende skal kræves, maa avgjøres konkret under hensyn til de i hvert enkelt tilfælde foreliggende omstændigheter.*”

Høyesterett viser her også at andre faktorer i uaktsomhetsvurderingen kan få betydning for vurderingen av hvilke tiltak som bør iverksettes.

Der ferdselen er høy og skadeevnen følgelig stiger, er huseiers plikt til å forebygge skade strengere.

I Rt. 1920 s.140 ble huseier bl.a. holdt ansvarlig p.g.a. manglende

”*sikkerhetsforanstaltninger*” som førte til skaden. I Rt. 1924 s.684 uttalte Høyesterett eksplisitt at forskjellen fra saken i Rt. 1920 s.140, var at det i denne saken var ”*ansett bevist, at der var opsat avvisere paa fortauget for at advare det gaaende publikum mot faren for sneras fra takene, hvilket ikke var gjort i den nævnte sak fra 1920.*”

Dette viser at spørsmålet om de forebyggende tiltak kan bli avgjørende.

Kravet om å sette ut avvisere krever ikke store anstrengelser fra huseiers side. Det bør kjøpes inn rasfareskilt⁸⁷ på forhånd, eller på annen måte gis advarsler om faren for ras. Foreksempel ved selvlagde plakater stiftet fast på en skråstilt planke som plasseres

⁸⁶ Etter politivedtektene §9-2, jf. politil. §30(1) nr4.

⁸⁷ Rasfare.no

inntil veggen. Det viktigste er at avviserne ”*tydelig viser at ferdsel er forbundet med fare eller ulempe*”.⁸⁸

Spørsmålet videre er *når og hvordan* disse sikkerhetsforanstaltningene skal anvendes for å være i tråd med de skrevne adferdsnormene.

Viktig å presisere er at politivedtektenes §3-6 anfører at avviserne skal tas bort når faren ikke lengre er tilstede. Man kan ikke la avviserne stå ute gjennom hele sesongen, for på denne måten å oppfylle vedtektskravet. Dette er uttrykkelig slått fast i rettspraksis.

Som eksempel trekker jeg frem RG.1989 s.629.

Her var det en gårdeier som på begynnelsen av vinterhalvåret satt ut avvisere og lot dem stå uberørt gjennom hele sesongen. Det ble funnet godtgjort at han ikke hadde noen planer om å følge sine plikter til å rydde taket, men bare hadde satt ut avvisere. Den manglende ryddingen medførte at det en natt gikk et snøras fra taket, som resulterte i store skader på en parkert bil. Lagmannsretten uttalte at det ikke var tvilsomt at gårdeiere i Oslo hadde plikt til å rydde tak for snø.

Til slutt het det i dommen at ”*gårdeierne ikke kan fri seg fra denne plikt ved å sette ut avvisere og dermed hindre ferdselen på fortau og gate*”.

Her må vi se reglene i sammenheng for å forstå når og hvordan avvisere og fareskilt skal benyttes. Bestemmelsene i politivedtektene, sammenholdt med linjer trukket opp i rettspraksis gjennom uaktsomhetsvurderingen av huseier, gir et tilstrekkelig bilde.

Det følger av §4-1 at avvisere ”*straks*” skal settes ut når snøen truer fra taket. Videre skal snøen ryddes ”*snarest*” etter at rasfareskilt/avvisere er satt ut, og avviserne fjernes når faren er borte, jfr. § 3-6.

For det første skal **avvisere** benyttes der snø og is ”*truer med å falle fra hustak*”, men ingen skade har skjedd.

Som ovenfor lagt til grunn, må ”*snarest*” forstås som ”*innen rimelig tid*”. Det betyr at avvisere skal benyttes og settes ut ”*innen rimelig tid*” når snø og is ”*truer med å falle fra hustak*”. Overtredelse kan føre til bot etter politivedtektenes § 9-2, jfr. politil. §30.

⁸⁸ Politivedtektene §§ 4-1 og 3-5.

For det andre, når skade først har oppstått p.g.a. snøras.

Man må da se hen til *tiden* huseier har hatt på seg for å få fjernet snøen.

Dersom snøraset er et resultat av enorme mengder snø falt over kort tid, ser vi fra rettspraksis at en forsvarlig huseier kan bli frikjent. Noen dager har han på seg for å få fjernet snøen fra taket,⁸⁹ men avvisers skal settes ut ”*straks*”. Her er det igjen viktig å påpeke at andre faktorer i aktsomhetsvurderingen kan få betydning for tiden til rådighet. Avviserne skal følgelig bare stå ute disse få dagene det er forbundet med fare å bevege seg der, og etter snøen er fjernet, tas bort. Dersom snøen ikke ”*snarest*”⁹⁰ fjernes er politivedtektene brutt, og dette taler isolert sett for uaktsomhet.

For det tredje, om snøraset ikke skriver seg fra uventet sterkt snøfall, blir huseier ikke ansvarlig dersom han har gjort det man med rimelighet kan forvente og ”*det ikke sto i gårdeierens makt å hindre*” den skadevoldende årsak, jfr. Isklump-dommen.⁹¹

Det jeg her sikter til er følgelig at en ”*forsvarlig rydding av taket*” er blitt gjennomført. I nevnte dom var ikke avvisere satt opp, nettopp pga byggeier hadde foretatt en forsvarlig rydding av taket, og det ikke lenger var adgang for bruk av avvisere etter politivedtektene.

Om dette er en heldig måte å bruke avvisere på kan diskuteres. Nettopp det at avviserne var fjernet i ”Isklump-dommen” kan ha vært en medvirkende faktor til at fotgjengeren ikke beveget seg med den nødvendige varsomhet.

På den andre siden ville da alle huseiere sette ut avvisere på vintersesongen, om snøen var ryddet eller ikke, for å gjøre folk oppmerksom.⁹² Men det er påregnelig at jo mer vanlig slike skilt blir å se, jo mindre varsomt vil fotgjengerne bevege seg. Derfor virker det som om den linjen rettspraksis har trukket opp har de beste grunner for seg.

Som ovenfor anført er huseier i de tekniske forskrifter til den nye og gamle plan,- og bygningsloven påbudt å sikre sitt bygg ”*slik at is og sne ikke kan falle ned på steder*

⁸⁹ Rt. 1924 s.684

⁹⁰ Avhandlingens punkt 3.6.3; ”innen rimelig tid”

⁹¹ Rt. 1951 s.212

⁹² Lett å misbruke, se ovenfornevnte RG.1989 s.629.

hvor personer eller husdyr kan oppholde seg.” Dette er en lovpålagt plikt som påbyr eier å benytte seg av sikkerhetsinstallasjoner for å forebygge snøras fra tak.⁹³

Høyesterett har i uaktsomhetsvurderingen av huseier alltid tatt hensyn til om slike forebyggende tiltak var montert eller ikke. Domstolene anvender bruken, eller ikke bruken, av snøstoppere til å underbygge sitt standpunkt om huseiers aktsomhet.

Et godt eksempel her finner vi i Rt. 1920 s140.

Her var det spesielt de store glassvinduene på taket som gjorde rasfaren påregnelig. Snøen smeltet lettere pga varmen glasset avga, og dannet istapper. Førstevoterende uttalte at *”den her fremhævede omstændighed i forbindelse med, at der ikke var anbragt snefangere paa taket, formenes at indebære en mere nærliggende og paaregnelige fare for takras...”*

Unnlåtelsen av å benytte seg av snøfangere underbygget ytterligere den skadeevne glasstaket representerte, og huseier ble ansett uaktsom på bl.a. dette grunnlaget.

Et annet viktig poeng i denne dommen var at skadevolder hadde satt opp et utbygg som han formentlig hadde ønsket skulle bøte for eventuelle snøras. Dette viste seg og ikke slå til, ettersom raset fortsatte over utbygget. Høyesterett uttalte at *”det ikke komme i betragtning, at det forannævnte utbyg kunde antas i nogen grad at avbøte et takras”*. *Utjenelige forsøk* på å avverge snøras leder altså ikke til fritak for uaktsomhetsansvaret.

Det økonomiske aspektet ved forebyggende tiltak må også tillegges vekt ved bedømmelsen av om slike sikkerhetsinstallasjoner burde vært anvendt.

Spørsmålet er hvor langt økonomiske hensyn kan sies å overveie den skadeforebygging ett eventuelt sikringstiltak vil ha.

Som ett utgangspunkt virker det naturlig at jo mindre kostbart ett sikringstiltak er, jo mer klanderverdig er det at det ikke er gjennomført dersom det kunne ha hatt preventiv virkning.⁹⁴ Men hvor større skadeevnen blir ved ikke å treffe de forebyggende tiltak, jo mindre rolle spiller det økonomiske aspektet.⁹⁵

⁹³ Men overtredelse er ikke belagt med straff - Plbl. §32-9 1.ledd, jfr. forskriften.

⁹⁴ Tjenelig til eksemplifisering er Rt. 1947 s.723 ”Jernsplint-dommen”.

⁹⁵ Se her Rt. 2001 s.1991 ”Stryn skisenter-dommen”.

Ved snørastilfellene skal det mye til for at skadevolder vil bli hørt med at kostnadene var betydelig større enn hva som sett i forhold til skadeevnen var nødvendig. Ovenfor er det eksemplifisert at skadeevnen ved snørastilfellene kan være meget høy.⁹⁶ Det økonomiske aspektet blir da av mindre betydning. Prisen på snøstoppere og avvisere er helt ubetydelig i forhold til skadeevnen.⁹⁷

Det som derimot kan diskuteres er prisen næringsdrivende skal ha for rydding av tak, for at en huseier skal overholde aktsomhetsnormen og politivedtektene.

Prisen for rydding av tak varierer fra bygg til bygg avhengig av størrelse, antall sider av taket som skal ryddes, engangsutrykning eller abonnement, forhandlinger mellom partene og størrelsen på oppdraget.

Som eksempel kan nevnes rasfare.no sine utrykningspriser.

Engangsutrykning for rydding av snø og istapper koster ca. kr 3000,-. Da får huseier en lift og to arbeidere i en time. Følgelig øker prisen i takt med størrelsen på bygget og tiden som kreves for å rydde taket forsvarlig.

Årsabonnement på rydding av bygg tilbys også. For eksempel Nasjonalbiblioteket på Solli. Dette bygget har to deler av taket som heller ut mot ”*offentlig sted*”,⁹⁸ og som dermed må ryddes når snø og is ”*truer med å falle fra hustak*”.⁹⁹ Årsabonnementet gir ett ubegrenset antall ryddinger. Kostnaden for huseier er da kr 20.000,-.¹⁰⁰

I rettspraksis er det ikke tatt stilling til om det økonomiske aspektet av de forebyggende tiltakene kan sees som en begrensning av huseiers ansvar, selv om samtlige saker ovenfor, der snøras har ført til skade, åpner for denne vurderingen. Dette taler for at slik ansvarsbegrensning ikke får anvendelse på dette rettsområdet.

Boten for å bryte politivedtektene er opplyst å være på kr 500,-.

⁹⁶ VG – Lørdag 17. juli 2010 s.10

⁹⁷ Rasfare.no – Sperrebånd fra kr 790,- og avvisere fra kr 1350,-

⁹⁸ Politivedtektene § 1-1

⁹⁹ Politivedtektene § 4-1

¹⁰⁰ Priser fra Rasfare.no – Etter samtale med ansatt. Tlf: 908 300 07

Om denne bøteleggingen er tilstrekkelig eller har noen preventiv effekt på huseiers handlinger, er ikke et spørsmål for domstolene, men et spørsmål som lovgiver bør ta stilling til. At straffereaksjonen synes noe lav er etter min mening tilfelle.¹⁰¹

3.4.8 Skadelidtes forhold i uaktsomhetsvurderingen av huseier

Vi skal nå se om skadelidtes forhold/opptreden kan påvirke uaktsomhetsvurderingen av huseier i snørastilfellene.

Det tas her **ikke** stilling til om skadelidte har medvirket til skaden, og dermed kan få redusert erstatning. Dette vil bli behandlet nedenfor.¹⁰²

Her behandles om skadelidtes forhold kan medføre at huseier ikke har utvist uaktsomhet, og da følgelig ikke er erstatningsansvarlig pga manglende ansvarsgrunnlag. Det er en flytende overgang til reglene om skadelidtes medvirkning,¹⁰³ som ikke alltid er like lett å trekke. Men forskjellen er av vesentlig betydning. Kommer domstolen til at skadelidtes forhold i uaktsomhetsvurderingen gjør at huseier ikke har opptrådt uaktsomt, skal han frifinnes. Mens ved medvirkning av skadelidte, skal erstatningen reduseres tilsvarende.

Skadelidte kan ikke handle totalt aktløst og uforsiktig, for dermed kreve hans uforsiktighet bøtet av huseier. Vektleggingen av skadelidtes forhold har dermed en preventiv begrunnelse. Huseier bør frifinnes dersom skaden hadde vært unngått om skadelidte hadde handlet slik det hadde vært rimelig å kreve av ham. Det heter i juridisk teori¹⁰⁴ at skadevolder ikke svarer for ”*normaltilstanden*” som førte til skade p.g.a skadelidtes egne forhold, men bare for det ”*ekstraordinære*”.¹⁰⁵

Spørsmålet er i hvilken grad skadelidtes opptreden kan virke inn på vurderingen av huseiers aktsomhet der snøras har ført til skade. Om fotgjengerne fritt kan bevege seg

¹⁰¹ I leverende øyeblikk har bøtesanksjonen for vinteren 2010/2011 blitt vurdert økt til kr 5000,-. Sett i forhold til kostnadene ved snøryddingsservice er dette beløpet av mer preventiv karakter, og vil forhåpentligvis avskrekke huseiere mot å spekulere i om det er verdt å overholde snøryddingsplikten eller ikke.

¹⁰² Avhandlingens punkt 4

¹⁰³ Skadeerstatningsloven §5-1

¹⁰⁴ Lødrup (2005) s.122

¹⁰⁵ Se ”Asfaltkant-dommen” Rt. 2000 s.253 og ”Stryn skisenter-dommen”, der tistanden som førte til skade var ”*ekstraordinær*”.

eller plassere eiendeler under snørasfarlige bygg, uten og selv forsøke å unngå de truende snømassene.

Det heter i juridisk teori at jo mer *forbredt skadelidte er på risikoen*, desto mer kreves det for at huseier har handlet erstatningsbetingende uaktsomt. Her skal det spesielt legges vekt på skadelidtes kunnskap om risikoen, og muligheten til å beskytte seg mot den.¹⁰⁶

Ved snørastilfellene som har ført til personskade, har domstolene aldri lagt til grunn at skadelidtes forhold, ved uaktsomhetsvurderingen av huseier, har førte til frifinnelse. Det virker som denne vurderingen lettere vil bli tillagt vekt ved tingskadene.¹⁰⁷ Framstillingen vil derfor først ta for seg personskadetilfellene, og dernest tingskadetilfellene.

3.4.8.1 Skadelidtes forhold i uaktsomhetsvurderingen av huseier ved personskade:

Prevensjonshensynet har etter juridisk teori mindre vekt ved personskade.¹⁰⁸ Risikoen for å bli skadet er den preventive faktoren som betyr noe, ikke spørsmålet om man får erstatning eller ikke om en handler eller ikke handler på en bestemt måte.

Høyesteretts holdning til spørsmålet kommer godt fram i Rt. 1920 s. 140. Her var det en fotgjenger som fikk et snøras over seg i Torvgata og kom til skade. Høyesterett la til grunn at publikum har rett til å forlange at huseier holder taket forsvarlig ryddet for snø, ettersom ”*man som regel under almindelige omstændigheder vil være sikker*”.

Fotgjengere bør altså normalt føle seg sikker med hensyn til passeringen av bygg. Når dette ikke lenger er tilfelle, må huseier utvise ekstra aktsomhet.

Dette må videre forstås slik at Høyesterett mener risikoen for skade på dette rettsområdet i utgangspunktet påhviler huseier. Om huseier skal handle aktsomt må

¹⁰⁶ Lødrup (2005) s.121

¹⁰⁷ Lødrup (2005) s.311

¹⁰⁸ Lødrup (2005) s.310

snøryddingsplikten være fulgt og han må ha gjort det omgivelsene med rimelighet kan forvente.

Et yndet tema i uaktsomhetsvurderingen av huseier, er bruken av skilt som gjør skadelidte oppmerksom på faren. Slike advarsler kan få følger for skadelidte.

Det er jo nettopp satt opp for å verne personer og deres eiendeler på området og oppfordrer til forsiktighet, samtidig som det svekker kravene til huseier.

Det heter i juridisk teori at *”jo mer forbredt skadelidte er på risikoen, jo mer kreves det for at skadevolder kan sies å ha handlet uaktsomt”*. Her skal det spesielt legges vekt på skadelidtes *”kunnskap om risikoen, og muligheten til å beskytte seg mot den”*.¹⁰⁹

Hvor godt skiltet rasfaren var av huseier, hvilke forutsetninger den konkrete skadelidte hadde, og hvilke handlingsalternativer som forelå for skadelidte er her av sentral betydning.

Problemstillingen på dette rettsområdet blir følgelig hvorvidt skadelidte har akseptert risikoen for skade, og beveget seg under taket, på tross av avvisere og skilt om rasfare.¹¹⁰ Tilstrekkelig skilting gir *”kunnskap om risikoen”* og gjør utvilsomt skadelidte også *”forbredt på risikoen”*.

Spørsmålet er om skadelidte har *”mulighet til å beskytte seg mot den”*.

Viktig i denne sammenheng er også hva skadelidte med rimelighet kan forvente seg av huseier. At forebyggende tiltak er truffet, at forskrifter på området blir fulgt og at rasfaren blir tatt på alvor virker nærliggende.

Rasfareskilt og avvisere er satt opp av huseier i henhold til krav i politivedtektene. Det medfører ikke noen risikoforskyvning om påbudet etterleves, men straff om vedtektene ikke etterleves.¹¹¹

Å gå i gaten/bilveien istedenfor på fortauet står som skadelidtes nærmeste handlingsalternativ. Det uheldige er at alternativet kan være forbundet med større fare og ulempe. Vi ser at muligheten til å beskytte seg mot faren her står sentralt.

¹⁰⁹ Lødrup (2005) s.121

¹¹⁰ Tjenelig til eksemplifisering, der dør forsynt med *”Ingen Adgang”* ble tillagt avgjørende betydning i spørsmålet om skadelidtes forhold ved uaktsomhetsvurderingen av skadevolder, har vi i Rt. 1965 s.1061.

¹¹¹ Politiloven § 30(1)nr 4 jfr. politivedtektene §9-2

Alternativet er eventuelt ikke å foreta seg det ærendet man skulle ved eller i nærheten av snøbelagte bygg. Dette er selvfølgelig ikke holdbart. At skadelidte i denne sammenheng er forsynt med en sjansetakende, men ikke akseptgivende holdning, ser vi i RG.1989 s.629. Dommen gjelder tingskade, men ettersom rettspraksis viser en mildere holdning overfor huseier ved denne type skade, vil dette ut fra en ”*fra det mer til det mindre*”¹¹² tankegang også få anvendelse på personskadetilfellene.

Her var det en bileier som så seg nødt til å parkere under et tak der det stod både avvisere og fareskilt. Avviserne hadde stått der hele vinteren. Fordi taket aldri ble ryddet uttalte lagmannsretten at skadelidte ”*ikke hadde noe annet valg enn valget mellom å gjøre seg av med bilen eller å håpe på det beste og altså på at takraset ikke ville gå mens bilen stod der.*” Huseier ble i dette tilfelle erstatningsansvarlig selv om skadelidte kunne sies å ha akseptert skaderisikoen.

Videre beveger skadelidte seg der ”*ferdselen er forbundet med fare eller ulempe*”¹¹³ om skade inntreffer p.g.a. snøras. Men ettersom alternative handlemåter for skadelidte vanskelig kan pålegges ham ved personskadetilfellene, kan skadelidtes handling ikke anses som uvanlig. Det er motsetningsvis normalt at fotgjengerne til daglig går og oppholder seg på fortauet under byggene når en vandrer i byen. At skadelidte kan bli utsatt for snøras er ikke ”*normaltilstanden*”, men derimot ”*ekstraordinært*”, og dette svarer huseier for.¹¹⁴

Beskyttelsen mot snøras ligger i at huseier følger de skrevne adferdsnormene på rettsområdet. Det kan ikke anføres at skadelidte, ved personskade, har samtykket i skaderisikoen ved å gå på fortauet, men heller oppservert den anordningen som gjør en oppmerksom på faren.

Et tilfelle hvor jeg mener skadelidtes forhold får betydning i uaktsomhetsvurderingen av huseier, kan være der en gangtunnel er satt opp. Huseier, når snømengdene ”*truer med å falle fra hustak*”,¹¹⁵ fører opp en sikker gangtunnel, som fotgjengerne trygt og behagelig

¹¹² Ulovfestet tolkningsprinsipp – Eckhoff v/Helgesen (2001) s.147

¹¹³ Politivedtektene §4-1

¹¹⁴ Avhandlingens punkt 3.4.8

¹¹⁵ Politivedtektene §4-1

kan bevege seg gjennom. Spørsmålet om skadelidtes forhold er da tenkelig dersom han ikke velger å benytte seg av denne. Skadelidte er blitt tilbudt et bedre og sikrere handlingsalternativ. Om han likevel velger ikke å benytte seg av denne tunnelen, men heller går på utsiden, og som følge av denne handlingen blir truffet av et snøras, vil jeg påstå at skadelidtes opptreden kan få betydning for uaktsomhetsvurderingen av huseier. Skadelidte har da ”*mulighet til å beskytte seg mot risikoen for skade*”.

Videre har også andre faremomenter, enn den skadeutløsende, innvirkning på aktsomhetsvurderingen av skadevolder. Der faremomentet i seg selv er betydelig, men skadelidtes egenskaper gjør at dette faremomentet ikke er større enn andre, må dette tillegges vekt.

Eksempel finner vi i Rt. 2002 s. 1283 ”Dam-dommen”.

Her var det en ett år og syv måneder gammel gutt, som druknet i en 33cm dyp vanndam på gården foreldrene leide.

Huseier ble ikke holdt ansvarlig, selv om dammen ble betegnet av førstevoterende som ”*et opplagt og alvorlig*

faremoment” for skadelidte. Avgjørende var at for et barn på denne alderen var ikke dammen noe større faremoment enn

andre. Høyesterett påpekte at riksveien lå i kort avstand fra huset, og at den representerte et annet og ”*kanskje mer*

fremtredende faremoment”. Det ble også tillagt vekt at utleieren måtte kunne regne med tilsyn til gutten av foreldrene. At

han skulle vandre ut på egenhånd var ikke særlig påregnelig. Det var da ikke uaktsomt av utleier ikke å ha sikret

dammen.

Etter Høyesteretts mening hadde huseieren handlet slik man med *rimelighet kan kreve av ham*.¹¹⁶

Ved snørastilfellene ser jeg ingen andre faremomenter av samme størrelse enn det som faktisk realiserer seg overfor skadelidte. Det er i disse tilfellene ikke noe med skadelidtes egenskaper som gjør andre faremomenter like betydelige, slik at huseier har handlet ”*slik man med rimelighet kan kreve av ham*”.

Eksempel der dette kan gjøres gjeldene ser jeg ikke.

3.4.8.2 Skadelidtes forhold i uaktsomhetsvurderingen av huseier ved tingskade:

Ved gjennomgang av rettspraksis ser vi at domstolene anser skadeevnen som mindre i tingskadetilfellene. Dette er en naturlig følge av at personskadene oftest forekommer i sentrum, der fotgjengere på trafikkerte fortau blir skadet. Mens tingskadene skjer utenfor de mest trafikkerte områdene der sannsynligheten for skade er mindre, skaden

¹¹⁶ Avhandlingens punkt 3.2

skjer på gjenstander og ofte intreffer skadetilfellene utenfor politivedtektenes anvendelsesområde.¹¹⁷

Som ovenfor vist er dette av vesentlig betydning for skadeevnen i det konkrete tilfelle. Resultatet av dette blir at huseier ikke pålegges en like strengt aktsomhetsnorm, men vurderingstemaene¹¹⁸ forblir uendret.

Ettersom det ikke er mange rettsavgjørelser på dette rettsområde, vil også uttalelser fra Forsikringsskadenemnda (FSN) bli anvendt for eksemplifisering.

I RG. 1985 s.433 hadde en skoleelev parkert bilen på skoleplassen. Det gikk et snøras fra skolens hovedbygning som påførte bilen skade.

Skolen hadde isolert sett ikke ryddet taket forsvarlig for snø, men skadelidtes forhold gjorde at skadevolders handlinger ikke var å anse som uaktsom.

I begrunnelsen var selve parkeringen tillagt vekt. Etter skolereglementet var det ulovlig å parkere der skadelidte hadde satt fra seg bilen. Det var også andre steder i nærområdet bilen lovlig kunne parkeres, der det ikke var fare for takras.

Til slutt var det også av betydning at skadelidte hadde gått på skolen i ett og ett halvt år, og burde dermed vært klar over risikoen for snøras. Det heter at skadelidte *”var vel kjent med forholdene på stedet og at hun på denne bakgrunn neppe kunne sies å ha noen nevneverdig dårligere forutsetning for å vurdere mulighetene for ras av snø og is fra taket på skolens hovedbygning enn eiendommens bestyrer.”*

Etter dette kom lagmannsretten til at *”skadelidte ved anledningen bevisst tok en sjanse”*, og skadevolder dermed ikke hadde utvist erstatningsbetingende uaktsomhet. Skadelidte var etter rettens mening *”forbredt på risikoen”*,¹¹⁹ og huseier var da ikke å bebreide.

At skadevolder ikke hadde utvist uaktsomhet pga skadelidtes forhold ble også resultatet i FSN. 7580.

Her var det en bil som ble påført skade ved snøras. Det var på det rene at ingen avvisere var satt opp, snøfangere var ikke montert, taket var skrått og lå ut mot lovlig parkeringsplass, og huseier hadde måkt parkeringsplassen for snø, noe som skadelidte kunne tolke som at det var trygt å parkere.

¹¹⁷ Avhandlingens punkt 3.4.3

¹¹⁸ Avhandlingens punkt 3.6.8.1

¹¹⁹ Avhandlingens punkt 3.6.8 inf.

Dette er sterke momenter som klart trekker i retning av erstatningsansvar for huseier. Det avgjørende for nemnda var imidlertid at ”skadelidte på forhånd var advart mot rasfaren, og derfor selv hadde ansvaret for å parkere slik at et eventuelt ras fra taket ikke ville treffe bilen”.

Skadelidte hadde fått en personlig og muntlig beskjed av huseier om at parkering ikke kunne skje som normalt, ettersom faren for ras var påfallende.

Dette kan, jfr. ovenfor, anses som et klart eksempel på skadelidtes aksept av risiko. Skadelidte kan ikke handle totalt aktløst og uforsiktig, for dermed å kreve at hans uforsiktighet skal erstattes av huseier.

Huseier ble frifunnet ettersom skaden kunne ha vært unngått om skadelidte hadde handlet slik det hadde vært rimelig å kreve av ham. Skadelidte må da selv bære tapet, ettersom det ikke foreligger noe ansvarsgrunnlag.

4 Skadelidtes medvirkning

4.1 Innledning

Hittil har vi bare sett på kravet til en huseiers aktsomhet ved snørastilfellene.

Men rettsordenen stiller ikke bare krav til den som vil unngå å bli erstatningsansvarlig, men også til den som ønsker full erstatning om han skulle bli skadet.¹²⁰

Vi skal derfor se om skadelidte selv er noe å bebreide for skaden, som en uaktsom huseier er skyldig i. Har skadelidte ikke vært så aktsom som han burde ha vært, kan erstatningsansvaret settes ned eller falle bort.

Det er her igjen viktig å presisere forskjellen mellom å ta skadelidtes forhold i betraktning i uaktsomhetsvurderingen av huseier, og skadelidtes medvirkning etter skadeserstatningsloven.

Ved førstnevnte tilfelle tas det stilling til om skadelidtes forhold kan tillegges såpass vekt at huseier ikke har opptrådt uaktsomt.¹²¹ I sistnevnte tilfelle er det en forutsetning at huseier har utvist uaktsomhet for at reglene skal få anvendelse.

¹²⁰ Lødrup (2005) s.312

Her, som ved skadelidtes forhold i uaktsomhetsvurderingen av huseier, er det vanskelig å finne rettspraksis som positivt pålegger skadelidte delansvar ved personskade. Et poeng er at skadeevnen er så høy at det skal meget til før skadelidtes medvirkning tillegges betydning. Et annet viktig poeng er at huseier som oftest er ansvarsforsikret. Trolig er det av vesentlig betydning for domstolene at skadevolder i så måte kan pulverisere tapet gjennom forsikringskanalene.¹²² I mange tilfeller vil reduksjonen i erstatningen på dette område flytte tapet fra en som kan pulverisere det, til en som ikke har samme muligheten. Bare dette kan tale for en forsiktig bruk av medvirkningsreglene på personskadetilfellene.

4.2 Skadelidtes medvirkning etter skadeerstatningsloven § 5-1

I skl. § 5-1 heter det at;

”1. Dersom den direkte skadelidte eller erstatningssøkeren har medvirket til skaden ved egen skyld, kan erstatningen settes ned eller falle bort for så vidt det er rimelig når en tar hensyn til atferden, og dens betydning for at skaden skjedde, omfanget av skaden og forholdene ellers. Dette gjelder likevel ikke dersom skadelidte på skadetiden ikke hadde fylt 10 år.”

2. Som medvirkning reknes det også når den direkte skadelidte eller erstatningssøkeren har latt være i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade eller etter evne å begrense skaden.”

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden er vurderingen delt i to.

Først skal det vurderes om skadelidte har ”*medvirket til skaden*”, og deretter om medvirkningen skal føre til at erstatningen ”*settes ned eller faller bort*”.

At det ikke er automatikk i nedsettelsen av erstatningsbeløpet dersom skadelidte har medvirket følger av ordlyden ”*kan*”. Erstatningen skal videre settes ned der det etter forholdene er ”*rimelig*”.

Medvirkning kan etter bestemmelsen foreligge på tre måter.

¹²¹ Avhandlingens punkt 3.6.8

¹²² Lødrup (2005) s.315

For det første der skadelidte har medvirket til skaden ved ”*egen skyld*” etter § 5-1 nr1. Det følger av forarbeidene at bestemmelsen omfatter alle grader av skyld. Fra simpel uaktsomhet til forsett.

Ved dette alternative er skadelidtes egne handlinger opp mot skaden en ”*nødvendig betingelse*”¹²³ for at skaden oppstod. Her må det presiseres at dersom skaden skyldes forsettlig forhold fra skadevolders side, er medvirkningen unnskyldelig. Den er kanskje en ”*nødvendig årsak til skaden*”, men her må skadevolders handling i seg selv være grunnlag for at medvirkningen ikke skal føre til reduksjon av erstatningskravet.¹²⁴

Videre er det i lovteksten uttrykkelig nevnt at ”*atferden, og dens betydning for at skaden skjedde, omfanget av skaden og forholdene ellers*” skal tillegges betydning og føre til reduksjon der dette er ”*rimelig*”.

Ved vurderingen av skadelidtes medvirkning følger det av forarbeidene at ”*atferden*” skal vurderes på begge sider. Rettsanvenderen skal følgelig ikke bare se på skadelidtes opptreden alene, men også på huseiers. Jo mer klanderverdig og uaktsom en av partene har handlet, desto mildere vil vurderingen av den annen parts handling bli, og jo ”*rimeligere*” er det å foreta avkorting eller ikke.

Også andre forhold enn de som er særskilt nevnt, vil det kunne være rimelig å ta i betraktning, jfr. ordlyden ”*forholdene ellers*”. Til eksempel nevner forarbeidene der skaden er utslag av driften av en risikofylt virksomhet. Videre vil det kunne tas i betraktning om huseier har ansvarsforsikring eller om han, hensett til vanlig praksis,¹²⁵ burde hatt slik forsikring.

Regelen gjelder enten huseier er ansvarlig på subjektivt eller objektivt grunnlag, men det følger videre uttrykkelig av forarbeidene at dersom den objektivt ansvarlige har utvist uaktsomhet, må det tillegges særlig vekt i skadelidtes favør at skadevolder har et objektivt ansvar.

For det andre kan medvirkning foreligge der skadelidte har ”*latt være i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade*”, jfr. § 5-1 nr2- 1.alt.

¹²³ Lødrup (2005) s.312

¹²⁴ For nærmere eksemplifisering, se Rt. 1966 s.97 ”Bankkasserer-dommen”

¹²⁵ Ulovfestet risikoplasserings regel - Lødrup (2005) s.315-316.

Etter en naturlig språklig forståelse kan skadelidte her anses å ha medvirket til skaden om han ikke har forsøkt å forhindre eller begrense skaden. Typisk eksempel kan være der skadelidte kjørte bil uten bilbelte, syklet uten lykt eller ikke anvendte korrekt verneutstyr på arbeidsplassen. Dersom skaden kunne vært forhindret eller redusert ved slike tiltak, vil skadelidte ikke oppfylle kravet til ”rimelig utstrekning”, og medvirkning vil foreligge.

Til slutt kan medvirkning foreligge der skadelidte har latt være ”i rimelig utstrekning”... ”etter evne å begrense skaden”, jfr. § 5-1 nr.2- 2.alt.

Med dette forstår jeg at skadelidte, i perioden etter skaden inntraff¹²⁶, ikke tok de forholdsregler en huseier med rimelighet kan regne med. Typisk er der skadelidte ikke oppsøker lege etter en snørasulykke, og på grunn av dette får ytterligere skader som fører til større mèn, og større økonomiske tap. Skadelidte kan da etter bestemmelsen få sitt erstatningskrav tilsvarende redusert.

Til syvende og sist er det en konkret helhetsvurdering vi stilles ovenfor, der man tar alle relevante faktorer av betydning med i betraktning.

Vurderingen av skadelidte blir mye den samme som ovenfor beskrevet av huseier, om skadelidte hadde eller burde ha hatt kjennskap til faren, og dermed handlet annerledes.

I RG 1996 s.84 ble leietakerne av et rekkehus erstatningsansvarlige da et snøras påførte naboens bil skader. Leietakerne ble ansett uaktsom ved unnlattelsen av å rydde snø på taket. Spørsmålet var om skadelidte hadde medvirket til skaden ved å plassere bilen under taket.

Det følger av rettens begrunnelse at skadelidtes faktiske kunnskap om de store snømengdene på taket burde skjerpet skadelidtes aktsomhet i forhold til hvor bilen ble parkert. Det var også av betydning at skadelidte burde vært oppmerksom på temperaturskifte som fant sted. Fra -3 grader til +3/4 grader. Slike temperaturforandringer, som vi vet, øker sannsynligheten for snøras betraktelig. Videre hadde heller ikke skadelidte gitt skadevolder en oppfordring om å rydde taket. Dette ble vektlagt fordi skadevolder normalt ikke beveget seg på den siden raset gikk.

¹²⁶ Omstridt emne – Mot er Nygaard (2000) s.377 – For, med de beste grunner for seg, er Peter Lødrup (2005) s.314 med støtte i Rt. 1992 s.1469 ”Leiebil-dommen”.

Lagmannsretten konkluderte med at *”saksøkerne kjente eller burde ha kjent de faktorer som var årsaken til raset. Til tross for dette foretok saksøkerne seg ikke noe for å unngå raset, noe som hadde vært relativt enkelt.”*

Skadelidtes passivitet var her av vesentlig betydning for rettens vurdering, og skadelidte ble på dette grunnlaget ansett som medvirker på grunnlag av *”egen skyld”* for at skaden oppstod.

Erstatningen ble skjønnsmessig redusert med 40%.

Ved anvendelse av skl.§ 5-1 på snørasttilfellene ser vi videre at skadelidtes atferd *”og dens betydning for at skaden skjedde”* blir tillagt vesentlig betydning, selv om huseier er sterkt å bebreide.

Her vil jeg trekke frem dommen i RG. 1985 s. 684.

Huseier hadde et samfunnshus hvor det bl.a. ble drevet bingovirksomhet. Han ble dømt til å erstatte skadene på skadelidtes bil som var blitt påført ved et takras, idet retten fant at han hadde opptrådt uaktsomt. Retten mente i denne saken at det forelå *”et klart uaktsomhetsansvar for eier”*. Huseier hadde ikke sikret parkeringsplassen til tross for oppfordring til dette, både på grunn av været og tidligere ras fra taket. Det var også på det rene at parkeringsplassen til samfunnshuset var måkt opp for parkering, og da følgelig, uten avviserskilt, oppfordret dens gjester til å parkere på de anviste plassene. Det ble uttalt at skaden *”må sies i all hovedsak å være foranlediget av saksøktes uaktsomhet.”* Videre het det at skadelidte *”hadde relativt liten oppfordring til å unngå denne plassen”* og at skadelidtes uaktsomhet er *”under alle omstendigheter svært begrenset.”*

Retten mente likevel at det var noe snø rast ned fra taket på den plassen saksøker parkerte, og det dermed var en underliggende oppfordring til å undersøke muligheten for ras nærmere. Dette ble spesielt vektlagt på bakgrunn av at han var *”kjent på stedet og har vært der tidligere og burde ha kunnskap om at det kunne rase fra takene”*.

Skadelidte hadde etter rettens mening utvist medvirkende uaktsomhet etter skl.§ 5-1, og fant det rimelig å redusere erstatningsbeløpet med kr 1000,-.

Vi ser at jo mindre skadeevne unnlåtelsen representerer, jo større tilbøyelighet har domstolene for å tillegge skadelidte medvirkningsansvar, selv der skadelidte bare er lite å legge til last.

Det kritikkverdige i skadelidtes handlemåte ligger jo nettopp i at han økte risikoen for at huseier voldte skaden.

5 De objektive ansvarsgrunnlagene

5.1 Innledning

Mot slutten av 1800-tallet mistet culparegelen sin stilling som det dominerende ansvarsgrunnlaget.

Industrialiseringen gjorde behovet for ett nytt ansvarsgrunnlag gjeldende.

*”Ovenfor de store virksomheder stod publikum altsaa praktisk talt værgeløst, hvis ikke nye erstatningsregler ble gitt, massene må beskyttes mot individene.”*¹²⁷

Den nye tidsepoken dro med seg nye og betydelige risikofaktorer, som culpa-ansvaret *ikke* omfattet. Nemlig skader der ingen direkte var å bebreide.

I rettspraksis ble dermed det ulovfestede objektive erstatningsansvaret utviklet. Et ansvar som ikke krevde forsett eller uaktsomhet fra skadevolders side for at skadelidte kunne gjøre erstatningskrav gjeldene. Etterhver som linjer for ansvaret ble trukket opp av domstolene, har lovgiver senere kodifisert erstatningsgrunnlaget på noen rettsområder.

5.2 Det ulovfestede objektive ansvaret

5.2.1 Innledning

Som vi ser ovenfor er det for skyldansvaret et system med ett overordnet vilkår, at handlingen må være *uaktsom/uforsvarlig*, som må være oppfylt for at huseier skal være erstatningsansvarlig. Videre er det også noen minstekrav som må være oppfylt, bl.a. at det må foreligge et annet forsvarlige handlingsalternativ og at skaden må være *synlig og påregnelig* for huseier.

¹²⁷ Stang (1919) s.45

Det overordnede vilkåret ved det ulovfestede objektive ansvaret, er at skaden må være et resultat av en risikoskilde, definert som ”*farlig virksomhet eller drift, ting eller innretning*”.¹²⁸ Her er minstekravene¹²⁹ at risikoen for skade, som risikokilden utgjør, må være stadig¹³⁰, typisk¹³¹ og ekstraordinær.¹³²

Vurderingstemaet blir etter juridisk teori et spørsmål om ”*hvem som er nærmest til å bære risikoen for skaden*”, skadevolder¹³³ eller den tilfældige skadelidte.¹³⁴

Utgangspunktet er at den som har sin interesse knyttet til risikokilden¹³⁵, vil stå nærmest til å bære risikoen.¹³⁶ I vår sak, huseier, som eier av bygget som faren truer fra. Alt i alt vil det overordnede vilkåret gjøre at domstolene gjennom en interesseavveining tar sikte på å finne en tålegrense som er rimelig for begge parter.

5.2.2 Det ulovfestede objektive ansvaret anvendt overfor huseier - Ved snøras fra tak

Ved snørastilefellene er risikokilden selve bygget som snøraset skriver seg fra.

Vurderingstemaet ”*hvem som er nærmest til å bære risikoen*” for skaden, dreier seg om forholdet mellom huseier og skadelidte ved snøraset.

Spørsmålet som rettspraksis drøfter på dette rettsområdet, er om minstekravene til risikokilden er oppfylt. Om bygget snøraset skriver seg fra, kan anses som en stadig, typisk og ekstraordinær risiko.

I Rt. 1920 s.140 var det en fotgjenger som fikk en isklump i hodet som følge av snøras fra taket. Høyesterett mente huseier, gjennom unnlåtelsen av å rydde taket og foreta de nødvendige forebyggende tiltak som byggets plassering krevde, hadde handlet uforsvarlig. Ettersom Høyesterett kom til at eier hadde utvist uaktsomhet, var det ikke nødvendig for retten å ta stilling til om det var rom for det ulovfestede objektive

¹²⁸ Nygaard (2000) s. 252 – Tidligere ”*farlig bedrift*” se s. 250

¹²⁹ Diskusjon i teorien omkring ”*minstekrav*”. Se Hagstrøm(1983)s.167–171 og Lødrup (2005)s.248-249

¹³⁰ For nærmere presisering se Nygaard (2000) s.257

¹³¹ For nærmere presisering se Nygaard (2000) s.259

¹³² ”*Utover dagliglivets risiko*”. For nærmere presisering se Nygaard (2000)s.261

¹³³ ”Fysisk eller juridisk person” som er ”eier eller innehaver av risikokilden”. Nygaard (2005) s.254

¹³⁴ Nygaard (2000) s.248-252.

¹³⁵ ”*Farlig virksomhet eller drift, ting eller innretning*”.

¹³⁶ Nygaard (2005) s. 251

ansvaret. Men Høyesterett uttalte likevel i et obiter dictum at *”der ikke er nogen parallel mellem risiko ved farlig bedrift eller anlæg, og det at ha et hus ved en beferdet bygata, hvilket sidste i og for sig ikke er skikket til at medføre fare for andre.”*

Høyesterett må her forstås slik at det ikke er åpning for det ulovfestede objektive ansvaret ved snørastilfellene. Førstevoterende legger til grunn at det ikke var noen parallel mellom kravet til risikokilden¹³⁷ og det å eie et bygg ved en beferdet bygata. Videre presiserer han at det å eie et hus ved en beferdet bygata *”i og for sig ikke er skikket til at medføre fare for andre”*. Dette må forstås slik at retten mener minstekravet ikke er oppfylt. Risikoen ved bygget er ikke ekstraordinært¹³⁸. Retten mente til og med at bygget i den beferdede bygata ikke var *”skikket”* til å medføre fare for andre, da desto mindre ekstraordinært.

I Rt. 1951 s. 212 *”Isklump-dommen”* tok Høyesterett nærmere stilling til spørsmålet om det ulovfestede objektive ansvaret ved snøras fra tak.

Her var det en klump av is eller frossen snø som hadde falt ned fra taket av en bygård og skadet en forbi passerende kvinne. Huseieren hadde etter rettens mening ryddet taket forsvarlig for snø, og mente det ikke stod i hans makt å hindre uhellet. Han hadde således ikke opptrådt uforsvarlig. Høyesterett slo fast at andre og bedre handlingsalternativer i dette tilfellet ikke forelå. Skyldregelen kunne følgelig ikke komme til anvendelse, ettersom intet var huseier å bebreide.

Til spørsmålet om skadevolder kunne være ansvarlig på ulovfestet objektivt grunnlag uttalte førstevoterende at *”den delen av taket som isklumpen kom fra, ikke frembyr særegenheter som kan antas å ha medført en ekstraordinær eller øket risiko for slike uhell som det vi har å gjøre med her”*. Som ovenfor legges det til grunn at minstekravene til det ulovfestede objektive ansvaret ikke var oppfylt.

Selv om grundig snørydding av taket ikke kunne utelukke at det kunne danne seg en liten snø- eller isklump som volder skade, fikk dette ikke avgjørende betydning for ansvarsspørsmålet. Muligheten for at dette kunne medføre skade var etter Høyesteretts

¹³⁷ Nå *”farlig virksomhet eller drift, ting eller innretning”*, jfr. ovenfor.

¹³⁸ *”Utover dagliglivets risiko”*, jfr. ovenfor.

mening ”et så vidt lite fremtredende faremoment¹³⁹, at det ikke uten positiv lovhjemmel bør kunne pålegges gårdeieren erstatningsplikt på objektivt grunnlag.”

Dette forstår jeg slik at retten mente skadelidte her var ”nærmest til å bære risikoen”, og at bygget i det konkrete tilfellet ikke utgjorde fare utover ”dagliglivets risiko”, og dermed ikke en ”farlig virksomhet eller drift, ting eller innretning, jfr. ovenfor. Hendelig uhell er huseier ikke ansvarlig for.

Senere høyesterettsdommer har henvist til ”Isklump-dommen”¹⁴⁰, eller ikke tatt stilling til spørsmålet om ulovfested objektivt ansvar ettersom de fant huseier ansvarlig etter skyldregelen.

I FSN- 7580 heter det, ved tingskadetilfellene, at ”gårdeier ikke på objektivt grunnlag er erstatningsansvarlig for skader på parkerte biler som følge av snøras fra tak”.

Lignende uttalelser følger i mangfold av i FSN-praksis.¹⁴¹

Rettspraksis taler dermed for at det foreløpig ikke er rom for det ulovfestede objektive ansvaret på dette rettsområdet.

5.3 Det lovfestede objektive ansvaret

5.3.1 Innledning

Forskjellen fra det ulovfestede objektive ansvaret er at lovgiver har kodifisert ansvarsgrunnlaget, og domstolene tar ikke stilling til ”hvem som er nærmest til å bære risikoen”.¹⁴²

Her er vilkårne for erstatningsansvar gitt i lovtekst, og dersom disse er oppfylt er skadevolder erstatningsansvarlig.

¹³⁹ Rt. 1939 s.766 ”Gesims-dommen” – Der nedfall av gesims fra bygget ble ansett som et stadig og ekstraordinært faremoment som huseier var nærmest til å bære risikoen for.

¹⁴⁰ Rt. 1951 s.212

¹⁴¹ FSN-5741 / FSN-5388 / FSN-3043 / FKN-2010.24

¹⁴² Avhandlingens punkt 5.2.1

5.3.2 Det lovfestede objektive ansvaret anvendt overfor huseier - Ved snøras fra tak

Ved snørastilfellene er naboloven (nabol.) av interesse.

Den aktuelle bestemmelsen er nabol. §4.

Her heter det at; ”*Ingen må byggja såleis at takdrop eller snøras fell ned på granneeigedom til skade eller ulempe for grannen.*”

Videret heter det i lovens §9 om ”skadebot”;

”*Det økonomiske tapet nokon lid av skade eller ulempe i strid med nokor føresegn i §§ 2-5 er den ansvarlege skyldig til å bøta, anten han sjølv eller nokon han svarar for, har gjort seg skyldig i aktløyse eller ikkje.*”

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden, skal bestemmelsen forstås slik at når lovens §4 er brutt, er huseier erstatningspliktig uansett skyld, ”*skyldig i aktløyse eller ikkje*”, når grannen er påført et økonomisk tap. Altså et ansvar som ikke betinger skyld, et lovfestet objektivt ansvar.

For å se hvordan huseier kan ”byggja” er det liten hjelp i bestemmelsen. Det naturlige må da være å se hen til nye plbl. §29-4 eller gamle plbl. §70, om byggverkets *lovlige* plassering, høyde og avstand fra nabogrensen.¹⁴³

Her heter det i 2.ledd at ”*dersom ikke annet er bestemt*”¹⁴⁴, skal byggverk ha en avstand fra nabogrense som minst svarer til byggverkets ”*halve høyde og ikke under 4 meter*”.

Når kommer bestemmelsen til anvendelse?

Det følger av bestemmelsen at ”*ingen må byggja*”. Med ”*ingen*” forstås

etter juridisk teori ikke bare huseier, men også andre med en viss tilknytning til eiendommen. Ansvaret omfatter dermed også rettighetshavere i eiendommen, foreksempel bruksretthavere eller råderettshavere, leier eller fester.

Også en entreprenør eller andre som utfører arbeid etter oppdrag fra eieren eller som mer tilfeldig oppholder seg på eiendommen etter avtale med eier, kan etter omstendighetene holdes ansvarlig etter regelen.¹⁴⁵

¹⁴³ Nye plbl. får anvendelse på bygg reist etter 1.juli 2010, jfr. Grl. §97 og nye plbl. §34-3. (samma ordlyd i de aktuelle bestemmelsene)

¹⁴⁴ I kommune,- eller reguleringsplanen for området etter lovens kapittel 11 eller 12. Typisk der ”*annet er bestemt*” er i sentrum (”*sentrumsformål*”, se §11-7 1.ledd nr. 1 og §12-5 1.ledd nr. 1) og andre steder som er regulert for tettere bebyggelse.

¹⁴⁵ Lødrup/Kaasen/Tjomsland (2008) s.663-664.

Thor Falkanger hevder i en artikkel¹⁴⁶ at bestemmelsen *ikke har særlig praktisk betydning*, og begrunner ikke sin påstand nærmere. Det kan tenkes begrunnet i Lex specialis-prinsippet.¹⁴⁷

Den generelle regel i nabol. §4 om hvordan ikke å ”byggja”, har dermed ikke særlig praktisk betydning, ettersom de spesielle bestemmelsene om reising av byggverk finnes i plan,- og bygningsloven. Der eier har bygget slik at snøras faller ned på naboeiendom, er dette ikke av betydning dersom bygget er reist *lovlig*, enten etter plbl. §29-4 eller etter der ”*annet er bestemt i plan etter kapittel 11 eller 12*”.

Men ved *erstatningsspørsmålet* er bestemmelsen derimot av betydning. Overtredelse av bygningslovgivningen sanksjoneres med et *overtredelsesgebyr*.¹⁴⁸ Den regulerer ikke et eventuelt erstatningsansvar overfor skadelidte.

Dersom eier *ikke* har fulgt ”byggja”-bestemmelsene i plbl. og ”*snøras fell ned på granneeigedom til skade eller ulempe for grannen*”, er nabol.§4 brutt og det lovfestede objektive ansvaret i §9 får anvendelse. Grannens ”*økonomiske tap*” skal da erstattes.

Der bygget er *lovlig* reist, kan erstatning til skadelidte likevelli søkes etter de andre ansvarsgrunnlagene. Men som vi ovenfor har sett, er det av stor betydning for erstatningsspørsmålet at skrevne adferdsnormer på livsområdet er fulgt.

Forbudet og det lovfestede objektive ansvaret i nabol. §4 jfr. §9, får etter dette et meget snevert nedslagsfelt på avhandlingens rettsområde utover culpa-ansvaret og det ulovfestede objektive ansvaret.

Hensynene bak nabol.§4 har i enkelte tilfeller blitt tilagt vekt i bedømmelsen av huseiers *uaktsomhetsansvar*, selv om bestemmelsen selv ikke fikk anvendelse.¹⁴⁹

¹⁴⁶”Naboretten – enkelte hovedpunkter” – Jussens Venner av 1980 s.247. (s. 286)

¹⁴⁷ Eckhoff v/Helgesen (2001) s.357

¹⁴⁸ Plbl. §32-8 1.ledd c.

¹⁴⁹ Godt eksempel er RG. 1996 s.84 (s. 92)

6 Resultat

Unnlatelse av å følge lovgivers påbud og etablert rettspraksis kan få utilsiktede og svært uheldige konsekvenser.

Resultatet er at det foreligger en svært streng aktsomhetsnorm, fastlagt av lovgiver i skrevne adferdsnormer og gjennom rettspraksis av domstolene, som huseier er forpliktet til å etterleve. Vi har sett at aktsomhetsvurderingen blir forskjellig der skadeevnen varierer, spesielt aktsom må huseier være der skadens mulige omfang er personskaade.

Gjennom min avhandling har jeg vist at huseiers ansvar ligger tett opp mot det ulovfestede objektive ansvaret. I snørastilfellene kreves det imidlertid utvist skyld for at skadelidte skal kunne tilkjennes erstatning, huseier er ikke ansvarlig for hendelig uhell.

7 Litteraturliste

7.1 Bokregister

- Stang, Fredrik. *Erstatningsansvar*. Christiania, 1919
- Hagsrøm, Viggo. *Culpanormen*. 4.utgave. Oslo, 1983
- Andenæs, Jhos. *Statsforfatningen i Norge*. 8.utgave. Oslo, 1998
- Nygaard, Nils. *Skade og ansvar*. 5.utgåve. Bergen, 2000
- Eskeland, Ståle. *Strafferett*. Oslo, 2000
- Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5.utgave. Oslo, 2001 ved Jan Helgesen
- Kjønstad, Asbjørn. *Erstatningsrett i utvikling*. Oslo, 2004
- Lødrup, Peter. *Lærebok i Erstatningsrett*. 5.utgave. Oslo, 2005
- Lødrup, Peter. *Oversikt over erstatningsretten*. 5. utgave. Oslo, 2005
- Lødrup, Peter / Kaasen, Knut / Tjomsland, Steinar. *Norsk lovkommentar*. Oslo, 2008

7.2 Lov og forskriftsregister

Formelle lover:

- Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814 (*Grunnloven*)
- Almindelig borgerlig Straffelov av 22.mai 1902 nr. 10 (*Straffeloven*)
- Straffelovens ikrafttredelseslov av 22.mai 1902 nr.11 (*Strf.ikrafttredelseslov*)
- Lov om rettshøve mellom grannar av 16.juni 1961 nr15 (*Grannelova/naboloven*)
- Lov om skadeerstatning av 13.juni 1969 nr 26. (*Skadeerstatningsloven*)
- Lov av 14. juni 1985 nr. 77 (*Plan- og bygningsloven*) (*opphevet*)
- Lov om politiet av 8.april 1995 nr 53 (*Politoloven*)
- Lov om planlegging og byggesaksbehandling av 27.juni 2008 nr. 71 (*Plan- og bygningsloven*)

Forskrifter:

- Byggeforskrift av 27. mai 1987 nr. 458. (*opphevet*)
- Forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk av 22. januar 1997 nr. 33.
- Forskrift om offentlige trafikkregler av 6. oktober 2005 nr. 1219.
- Forskrift om politivedtektene av 6. juni 2007 nr. 577.

Forskrift om tekniske krav til byggverk av 26. mars 2010 nr. 489.

7.3 Forarbeidsregister

NUT-1957-3. Rådsegn 2 – Om eighedsretten i grannehøve (Grannelova/Naboloven)

Ot.prp.nr.24 (1960-61) (*Grannelova/nabolen*)

Ot.prp.nr.75 (1983-84) (*Skadeerstatningsloven*)

Ot.prp.nr.22 (1994-95) (*Politoloven*)

7.4 Domsregister

Høyesterettsavgjørelser:

Rt. 1900 s.753

Rt. 1907 s.842

Rt. 1920 s.140

Rt. 1924 s.684

Rt. 1924 s.919

Rt.1939 s.766 ”*Gesims-dommen*”

Rt. 1947 s.723 ”*Jernsplint-dommen*”

Rt. 1950 s.1091 ”*Rulle-dommen*”

Rt. 1951 s.963

Rt. 1951 s.212 ”*Isklump-dommen*”

Rt. 1958 s.984 ”*Blygstad-dommen*”

Rt. 1959 s. 578

Rt. 1965 s.1061

Rt. 1966 s.97 ”*Bankkasserer-dommen*”

Rt. 1967 s.697 ”*Lier-dommen*”

Rt. 1969 s.560 ”*Fortau i Ålesund-dommen*”

Rt. 1973 s.1364 ”*Ubåt-dommen*”

Rt. 1974 s.41 ”*Stige-dommen*”

Rt. 1975 s.128 ”*Kokkosmatte-dommen*”

Rt. 1987 s.1436 ”*Skibakke-dommen*”

Rt. 1989 s.674 ”*Struma-dommen*”

Rt. 1992 s.1469 ”*Leiebil-dommen*”

Rt. 1994 s. 588

Rt. 1997 s.1081 ”*Trampett-dommen*”

Rt. 2000 s.253 ”*Asfaltkant-dommen*”

Rt. 2000 s.1991 ”*Stryn skisenter-dommen*”

Rt. 2002 s.1283 ”*Dam-dommen*”

Rt. 2004 s.2015 ”*Høydehopp-dommen*”

Underrettsavgjørelser:

RG. 1957 s.511

RG. 1989 s.629

Uttalelser av Forsikringskadenemnda:

FSN-3043

FSN-4142

FSN-5388

FSN-5741

FSN-7580

(FKN-2010.24)

